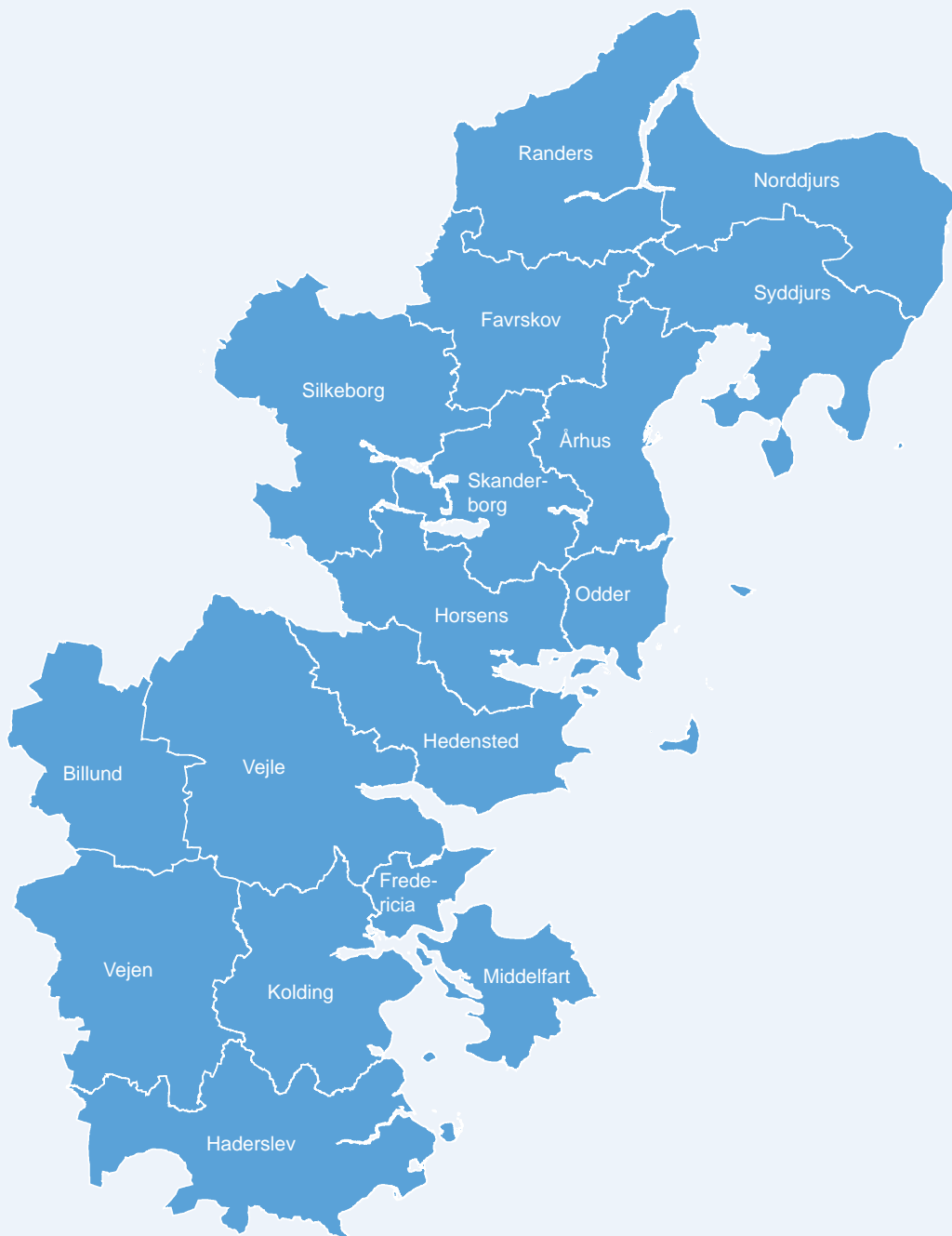

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Landskabsforhold i Østjylland

udgivet af By- og Landskabsstyrelsen på vegne af
samarbejdsprojektet Byudvikling i Østjylland
august 2008

Forfattere

NIRAS Konsulenterne

Redaktion

By- og Landskabsstyrelsen

Grafisk tilrettelæggelse

Anne Marie Alfredsen

Tryk

Fihl Jensen

Papir

Cyclus

1. oplag

1.500 eks.

ISBN 978-87-92256-57-7

ISBE 978-87-92256-56-0

Publikationen kan læses på:

www.blst.dk

Publikationen fås ved henvendelse til

Landsplanområdet, By- og Landskabsstyrelsen

Haraldsgade 53

2100 København Ø

Telefon: 7254 4700

E-mail: blst@blst.dk

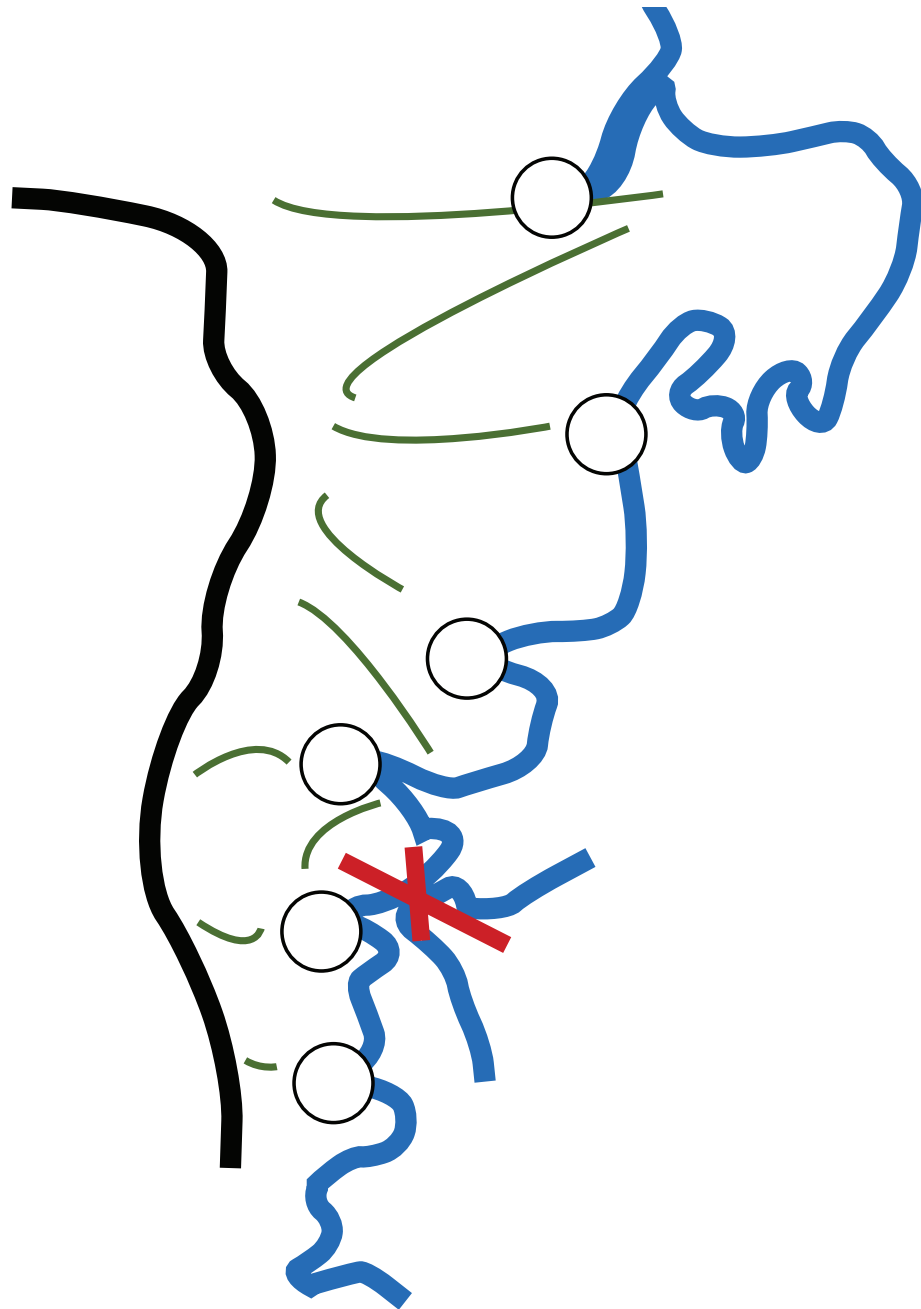
© Samarbejdsprojektet Byudvikling i Østjylland

© Kort- og Matrikelstyrelsen (Kortgrundlaget)

Publikationen kan citeres med kildeangivelse

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Forord

Denne analyse "Landskabsforhold i Østjylland" er en af tre analyser udført som led i projektet "Byudvikling i Østjylland", som er et samarbejdsprojekt mellem de 17 kommuner i tilknytning til Østjylland og staten ved Miljøministeriet (By- og Landskabsstyrelsen) og Transportministeriet (Trafikstyrelsen og Vejdirektoratet).

De to øvrige analyser "Erhverv og befolkning i Østjylland" og "Interaktion og infrastruktur i Østjylland" udgives samtidig med denne analyse.

Baggrunden for arbejdet i projektgruppen "Byudvikling i Østjylland" er, at Østjylland ser ud til at udvikle sig i retning af et sammenhængende område med stor vækst og en stigende interaktion mellem byerne. Konturerne af en ny millionby i Danmark er ved at blive tegnet. Det stiller Østjylland over for en række udfordringer, herunder samspillet mellem den fremtidige byudvikling og den trafikale infrastruktur, landskabsudnyttelsen og sikringen af fortsat vækst i Østjylland.

Den geografiske afgrænsning af Østjylland er bestemt ud fra det område, som har en betydelig kontakt til og interaktion med rækken af store byer fra Randers i nord til Kolding i syd, og fastlagt til de 17 kommuner, som indgår i samarbejdsprojektet "Byudvikling i Østjylland".

Det har været målet med landskabsanalysen at fremdrage materiale, som gør det muligt i samarbejdsprojektet på overordnet niveau at inddrage landskabsaspektet i udarbejdelsen af en vision for Østjyllands fremtidige erhvervs- og befolkningsmæssige udvikling og i forlængelse heraf at opstille mulige bud på den fremtidige funktionelle og fysiske udvikling og indretning af det østjyske område.

Analysen er udført i foråret 2008 af Niras Konsulenterne ved Jens Monrad Hansen, Bodil Mortensen og Morten Størup.

Det skal understreges, at analysens resultater, konklusioner og synspunkter er forfatterens egne og ikke nødvendigvis i overensstemmelse med samarbejdsprojektets.

Det er håbet, at det materialet kan give inspiration til kommunernes, regionernes, statens og andres arbejde med byudviklingen i Østjylland, såvel hver for sig som i relevante fællesskaber.

Peter Pouplier
Kontorchef, By- og Landskabsstyrelsen
Formand for Styregruppen for projektet "Byudvikling i Østjylland"

Indholdsfortegnelse

Konsulenternes forord	8
Indledning	9
De store landskabstræk.....	12
Landskabsområder i den østjyske byregion	15
Særlige områder.....	16
Landskabsområde 1, Ørum – Spentrup moræneflade	18
Landskabsområde 2, Randers fjordlandskab	20
Landskabsområde 3, Djursland morænelandskab	23
Landskabsområde 4, Djursland lavbundslandskab	25
Landskabsområde 5, Syddjurs kystnære randmoræne.....	27
Landskabsområde 6, Bjerringbro moræneflade	29
Landskabsområde 7, Århus moræneflade.	32
Landskabsområde 8, Søhøjlandet.	34
Landskabsområde 9, Østjysk fjord- og ådalslandskab	36
Landskabsområde 10, Nordvestfyns bælt- og morænelandskab	39
Landskabsområde 11, Christiansfeld - Haderslev kystnære moræneflade...	41
Landskabsområde 12, Midtjyske israndslandskab	43
Landskabsområde 13, Billund – Brande hedeslette og bakkeøer	45
Landskabsområde 14, Vejen – Toftlund hedeslette og bakkeøer.....	47
Bilag: Opsamling og analyse af Regionplanernes retningslinjer for landskab og kulturmiljø	49

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojekt om Byudvikling i Østjylland

Niras Konsulenterne takker for mange gode input fra en faglig følgegruppe med deltagelse af:

Søren Rasmussen
By- og Landskabstyrelsen
Mogens B. Nielsen
Århus Kommune
Helle Jakobsen
Favrskov Kommune
Bjarne Gregersen
Horsens Kommune
Elke Schäfer
Middelfart Kommune/
Trekantsamarbejdet
Ulla Egebjerg
Vejdirektoratet
Claus Gade
Vejdirektoratet
Birgitte L.-T Hjerrild
Miljøcenter Odense
Jens Tang
Miljøcenter Århus

Konsulenternes forord

Samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland har som formål at sikre en fortsat vækst og udvikling på et kvalitativt og bæredygtigt grundlag. Den første fase i projektet omfatter dels tre delanalyser, dels et oplæg til en vision. De tre analyser omfatter Erhverv og Befolkning, Interaktion og Infrastruktur og Landskab.

Denne analyse af Landskabsforhold i Østjylland analyserer alene de overordnede landskabelige træk i Østjylland som helhed. Der er tale om en analyse i stor skala, der hverken kan eller skal tage højde for lokale variationer og oplevelser i landskabet. Analysen omfatter i følge kommissoriet alene landskab og ikke f.eks. natur og geologi.

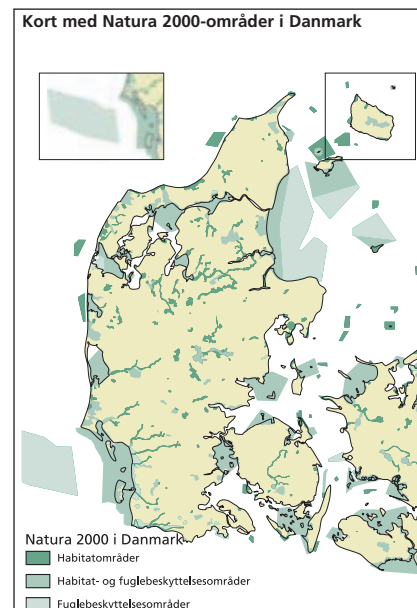
Det er ikke en rapport, der umiddelbart kan lægges til grund for administrationen i de enkelte kommuner. Det kræver mere detaljerede landskabsanalyser med et lokalt udgangspunkt.

Her er tale om en analyse, der forhåbentlig kan inspirere visionsarbejdet omkring byudviklingen i hele Østjylland.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at denne rapport ikke på nogen måde erstatter de bindinger og retningslinjer, der i dag gælder for den kommunale planlægning. Regionplanernes retningslinjer for landskab, natur, byudvikling etc, Natura 2000 områder, fredninger m.m. skal naturligvis fortsat respekteres i den kommunale planlægning.

Eksempler på gældende bindinger og retningslinjer

Indledning

"Landskabsforhold i Østjylland" er en analyse af de landskabelige hovedtræk i den del af Danmark, der er omfattet af samarbejdsprojektet om "Byudvikling i Østjylland". Samarbejdsprojektet er udsprunget af Landsplanredegørelse 2006 og dækker et område, der omfatter 17 kommuner med tilknytning til Østjylland.

Formålet med samarbejdsprojektet er at sikre en fortsat vækst og udvikling i Østjylland på et kvalitativt og bæredygtigt grundlag. Hensigten med landskabsanalysen er derfor at skabe grundlag for, at landskabsværdierne i Østjylland kan inddrages i overvejelserne om udformningen af en fælles vision for byudviklingen og den fremtidige infrastruktur i den østjyske byregion.

Regionplanerne er et vigtigt udgangspunkt

Med den nye kommunalreform fik Regionplanerne fra 2005 status som landsplandirektiver for kommunernes planlægning. Den østjyske byregion er omfattet af seks regionplaner med hver sit sæt retningslinjer for det åbne land. Derfor er der foretaget en oversigtlig opsamling og analyse af regionplanernes retningslinjer for landskab og kulturmiljø. Denne delanalyse er vedlagt som bilag til landskabsanalysen.

Planerne kan ikke uden videre "lægges sammen" til en overordnet analyse af landskabsforholdene i hele Østjylland. Dels omfatter den enkelte regionplan kun en mindre del af Østjylland med deraf følgende større detaljeringsgrad, dels er regionplanerne ikke nødvendigvis udarbejdet efter samme metode.

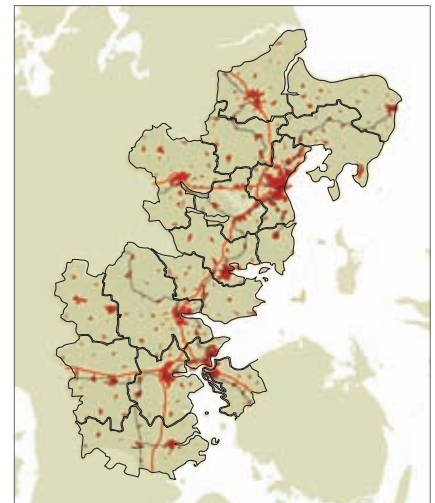
Regionplanerne er i øjeblikket det administrative grundlag, kommunerne har for forvaltning af landskabs-, natur- og kulturmiljøinteresser i det åbne land, indtil de nye kommuneplaner er vedtaget.

Regionplanerne er her brugt som inspirationsmateriale til landskabsanalysen.

Landskabsanalysen giver det store overblik

Landskabsanalysen tager udgangspunkt i Landskabskaraktermetoden. Metoden er udviklet til brug for kommunernes planlægning. Opgaven har dog ikke været en detaljeret analyse af den enkelte kommune, men af Østjylland som helhed. Skalaen er derfor langt større. Analysen opdeler Østjylland i 14 landskabsområder med hver sin særlige karakter. Opdelingen er sket på baggrund af en "skrivebordsanalyse". Det har ikke været inden for rammerne af opgaven at foretage "feltbesigtigelse" af de enkelte områder for blandt andet at afdække særlige oplevelsesmuligheder og større sammenhængende landskaber på tværs af de enkelte landskabsområder. Her har vi måttet støttest os til de foreliggende regionplaner og anden viden om landskaberne og landskabsoplevelser i den Østjyske Byregion. Det har resulteret i udpegnings af en række særlige områder.

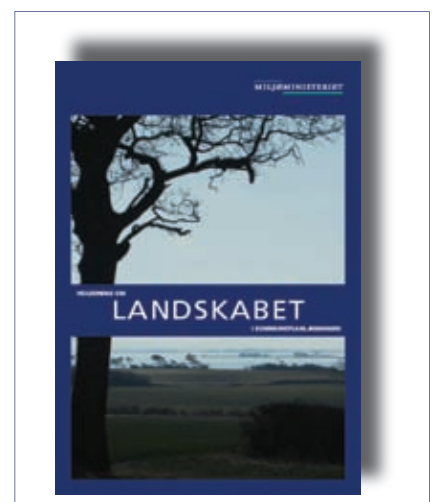
Det er områder, der kan have en helt særlig identitet (f.eks. Gudenåen og Mols Bjerge), særlige oplevelsesmuligheder (f.eks. de østjyske fjorde). Det kan også være store, sammenhængende, uforstyrrede landskabsområder (f.eks. Randbøl

Den østjyske byregion omfatter 17 kommuner

Regionplanerne udpeger store dele af den østjyske byregion som værdifulde landskaber

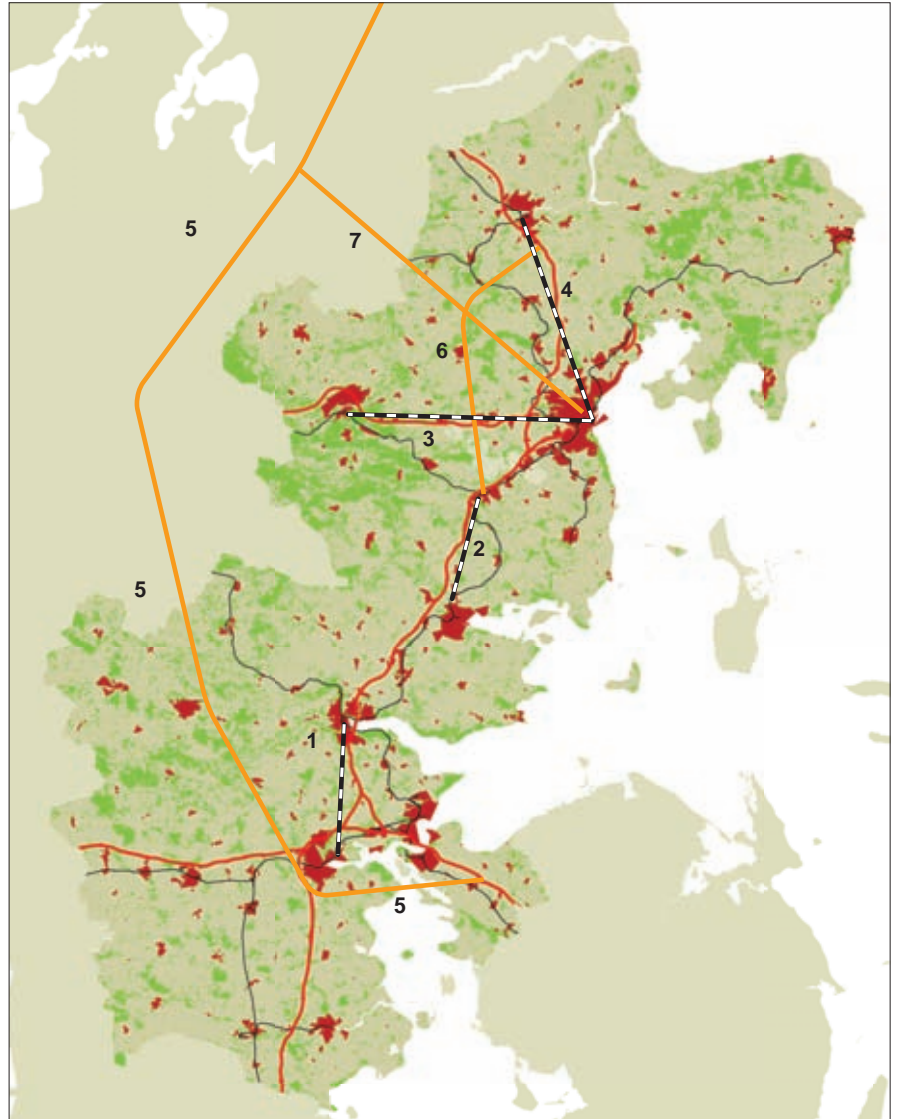

Miljøministeriets vejledning om Lands- og Kommuneplanlægning kan ses på By- og landskabsstyrelsens hjemmeside, www.blst.dk.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Hede) eller områder med en helt særlig kombination af naturgrundlag og kulturarv (f.eks. Hærvejen og Skamlingsbanken).

Anbefalinger vedrørende byudvikling og infrastruktur med udgangspunkt i landskaberne

Fokusområderne i samarbejdsprojektet er byudvikling og infrastruktur. Derfor er der for hvert landskabsområde og eventuelle særlige områder inden for det enkelte landskabsområde i generelle vendinger beskrevet sårbarheden overfor byudvikling. Beskrivelsen bruges til at komme med anbefalinger vedrørende byudvikling set ud fra landskabets synspunkt.

Hvad angår infrastrukturen er udgangspunktet de forslag og ideer til banelinjer og nye overordnede veje, der indgår i overvejelser om nye trafik anlæg i området, først og fremmest Infrastrukturkommissionens betænkning. Det drejer sig om:

1. Direkte banelinje mellem Kolding og Vejle
2. Direkte banelinje mellem Horsens og Skanderborg
3. Direkte banelinje mellem Århus og Silkeborg
4. Direkte banelinje mellem Århus og Randers
5. "Midtjysk motorvej" fra Nørre Åby på Fyn, via Lillebælt, syd om Kolding til Billund og herfra til Herning, Viborg og Aalborg.
6. Ny hovedvej Skanderborg-Hammel-Randers
7. Motorvej Århus-Viborg

For hvert forslag er der tegnet en fugleflugtslinjeføring, og sårbarhed og landskabelige anbefalinger for de pågældende anlæg er beskrevet for de landskabsområder og særlige områder, der i givet fald kan blive berørt.

Rapportens opbygning

"Landskabsforhold i Østjylland" er opdelt i fire hovedafsnit:

"De store landskabstræk"

giver en introduktion til landskabet i den østjyske byregion.

"Landskabsområder i den østjyske byregion"

indeholder en kort beskrivelse af metoden bag analysen og præsenterer de 14 landskabsområder.

"De særlige områder"

med en kort præsentation af en halv snes områder af national betydning. Områderne går ofte på tværs af de enkelte landskabsområder,

"De enkelte landskabsområder"

er en karakteristik med tilhørende sårbarhed og anbefalinger for hvert af de 14 landskabsområder. I beskrivelserne indgår også de relevante dele af de særlige områder.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

De store landskabstræk

Den østjyske region indeholder store sammenhængende landskaber og kontrastfyldte landskabelige overgange: De lange kystlinjer, de østjyske tunneldalslandskaber med deres markante terræn, den østjyske stribe af fjordbyer, Lillebælt med knudepunktet til Østdanmark og israndlinjens markante landskabsskel mellem morænebakkerne og hedesletten. En række fælles træk og strukturer der samlet tegner det østjyske landskab, giver det identitet og binder regionen sammen:

Kystlinjens varierede forløb præger og kendetegner det østjyske landskab. Tilknytningen til vandet er en kvalitet. De mange fjorde og bugter har haft stor betydning for byernes placering, og giver samtidig byerne mange af deres nuværende bosætningsmæssige værdier.

De tværgående tunneldale kendetegner hele det østjyske landskab, men er særlig markant i landskabet mellem Randers og Horsens. Det markante terræn tilfører landskabet stor variation og oplevelsesrigdom, navnlig når man bevæger sig i nord/sydgående retning gennem landskabet.

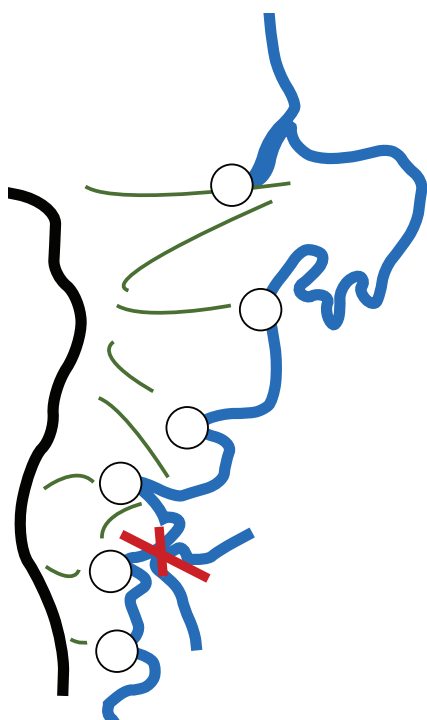
Israndslinjen. Landskabets markante skift fra moræneplateau til hedeslette er et væsentligt træk i den østjyske region. Den terrænmæssige variation mellem morænelandskabernes bakker og hedeslettens udstrakte flader er markant, ligesom forskelle i områdernes vegetation og dyrkningsmuligheder er udtalte. Dette har tidligere bevirket store forskelle i levevilkårene, hvilket blandt andet afspejles i områdernes bystruktur. De gamle landskaber vest for israndslinjen præget af udvaskning og med dårlige dyrkningsjorde har givet levegrundlag for færre mennesker end de unge morænelandskaber kendetegnet af de frugtbare dyrkningslandskaber, hvor byerne er større og flere.

Byerne i landskabet. Placeringen af de ældste byer har været betinget af landskabets form og geologi samt muligheden for at kunne færdes gennem landskabet. Senere har etablering af jernbanelinjer skabt vækst og nye byer, ligesom motorvejen yderligere har været afgørende for udviklingen af bystrukturen. Særligt karakteristisk er der store fjordbyer placeret ved de beskyttede åmundinger, hvor passage over tunneldalene har været mulig, og hvor ideelle muligheder for land- og søtrafik har skabt vækst.

Knudepunktet midt i Danmark. I overgangen mellem Fyn og Jylland danner Lillebælt med sit smalle dybe stræde et særligt område. Byudviklingen i Middelfart og Fredericia har haft stor tilknytning til infrastrukturen: Jernbanelinjen på Fyn og i Jylland, færgeforbindelser og senere Lillebælts Broerne, der igen ændrede det kulturgeografiske landskab.

Pas på landskabet

Landskabets store træk er som udgangspunkt stærke elementer i den østjyske region. Disse landskabstræk er vigtige at understøtte, så de fortsat udgør et samlende og identitetsmæssigt potentiale for regionen, og for at de egnskarakterisk-

tiske træk sikres og udvikles. Landskabet er sårbart overfor byvækst og infrastruktur, der slører de store sammenhængende landskabstræk. Forandringer bør derfor ske i overensstemmelse med landskabets karakter.

De foreliggende tanker om at udbygge motorvejs- og jernbanenettet samt den igangværende og forventede byudvikling i den østjyske region, vil medføre forandringer, der kan have betydning for de store landskabstræk. I planlægningen for byudvikling og ny infrastruktur er det afgørende at de eksisterende værdier sikres. Det er afgørende at eksisterende såvel som nye motorvejsstrækninger og jernbanelinjer bliver bindeled mellem stærke velafgrænsede byer og ikke udvikler sig til samlede bybånd, der strækker sig gennem landskabet.

Landskab og byudvikling

Landskaberne er sårbare over for byudvikling, der slører byernes eksisterende landskabelige placering og samspil til omgivelserne. Med udgangspunkt i de gennemførte landskabsanalyser i Østjylland kan der opstilles følgende generelle anbefalinger for byudvikling og infrastrukturanlæg:

Byudvikling generelt bør sikre, at byerne fremstår velafgrænsede og adskilte i landskabet og med det karakteristiske samspil mellem byernes placering og terrænformer.

Kyst- og fjordbyerne bør udvikles som koncentrerede byer omkring fjordbunden eller kysten, og ikke spredes langs kysten.

Byerne ved ådalene bør udvikles, så oplevelsen af ådalens terræn ikke sløres. Derfor bør der som udgangspunkt bygges på plateauet frem for nede i ådalene og oppe på kanten.

Byer med særlig randbeliggenhed på grænsen mellem de højere liggende plateauer og de lavere liggende områder bør udbygges så dette kendetræk stadig kan erkendes.

Byer med særlig karakteristiske træk, som f.eks. stjerneudskiftning, bør udbygges så deres kulturhistorie og struktur understøttes og bruges aktivt i forbindelse med skabelse af nye byområder.

Også "byvækst" i form af større fritidsanlæg i eller på grænsen til det åbne land bør respektere og spille sammen med landskabets karakter.

Landskab og infrastruktur

Infrastrukturanlæg bør generelt sikres et forløb, der i videst muligt omfang tager højde for de landskabelige karakteristika.

De store landskabstræk er sårbare over indpasning af infrastrukturanlæg både på tværs og på langs af ådalene. Her bør man tilstræbe krydsning på tværs og samtidig sikre de åbne kig på langs af landskabet. Dette kan eksempelvis gøres

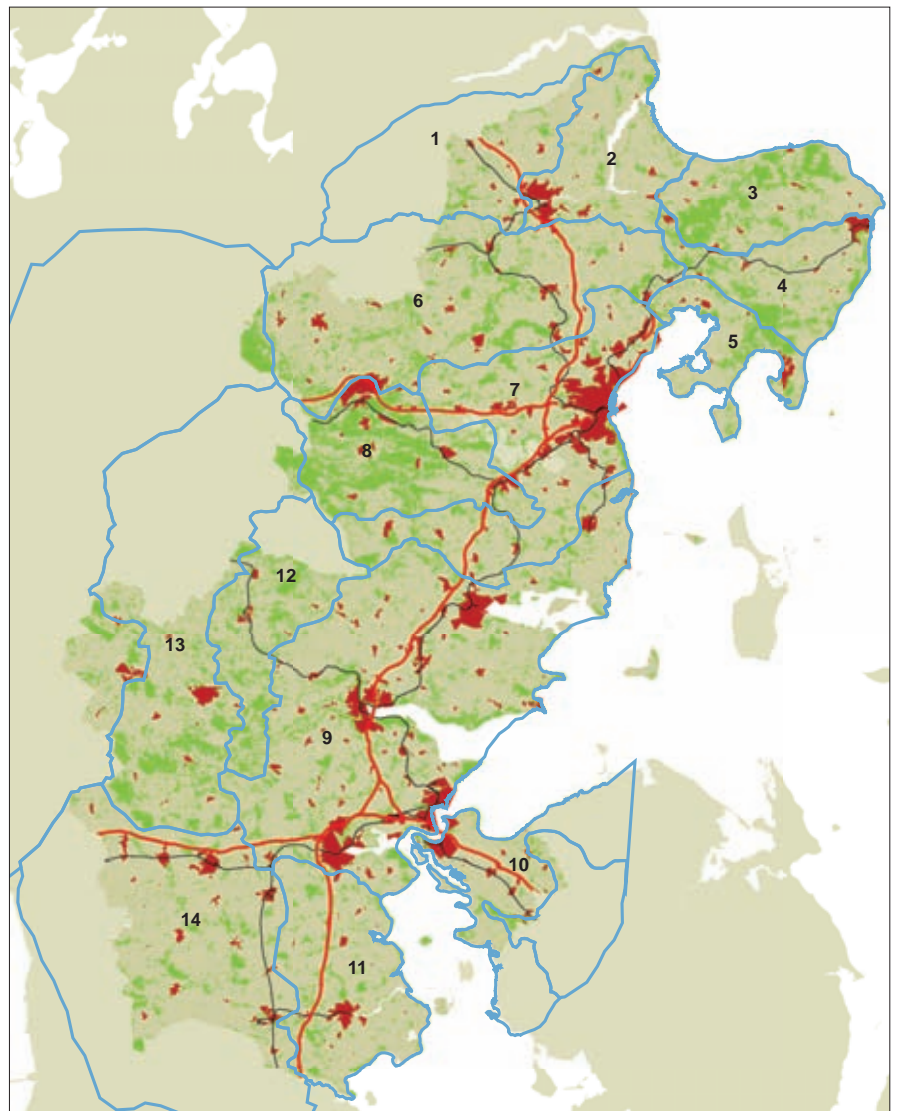

Landskabsforhold i Østjylland

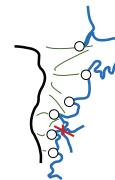
- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

ved at placere nye veje og jernbaner på broer frem for dæmninger, når de passerer ådalene, så de åbne kig bibeholdes.

Oplevelsen af landskabet fra de nye veje og jernbaner er en værdi der bør indgå i planlægningen. Oplevelsen af landskabet er betinget af, at der er åbne kig fra vejen og ud i landskabet, og at der ikke placeres bebyggelse i korridorer langs infrastrukturanlæggene. Placering af nye anlæg bør afvejes, således at de markante landskabstræk kan opleves samtidig med, at de påvirkes mindst muligt af de nye anlæg.

Landskabsområder

Landskabsområder i den østjyske byregion

Landskabsanalysen

Med udgangspunkt i principperne fra landskabskaraktermetoden er udarbejdet en analyse af landskabet indenfor projektområdet. Analysen har til formål at skabe overblik over sammenhænge og variationer i landskabernes karakteristika. Denne viden lægges til grund for en vurdering af landskabernes sårbarhed over for byudvikling og infrastrukturanlæg.

Landskabsanalysen tager udgangspunkt i dels en opsamling af først og fremmest de regionplanmæssige bindinger og udpegninger, dels en analyse af naturgrundlaget i form af geomorfologisk dannelsesform, jordbund og terræn. Den naturgeografiske analyse resulterer i en inddeling af projektområdet i naturgeografiske regioner, som afgrænser områder hvor naturgrundlaget fremstår ensartet. Med udgangspunkt i disse regioner er foretaget en analyse af samspillet mellem naturgrundlaget og den kulturbetingede arealanvendelse og de 14 landskabsområder, som fremgår af kortet "Landskabsområder", er opstået. Landskabsområderne afgrænser således områder hvor naturgrundlaget og dets samspil med arealanvendelsen har skabt sammenhængende og tilnærmelsesvist ens landskabelige strukturer.

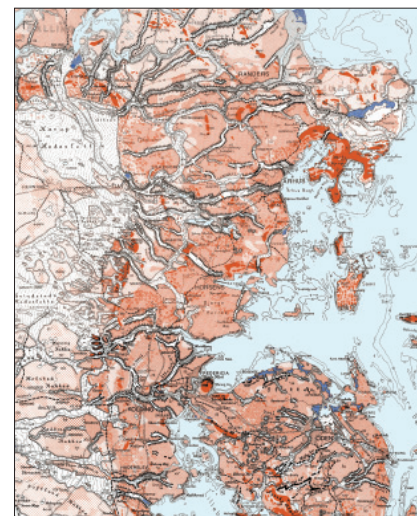
Landskabsområderne

De 14 landskabsområder er

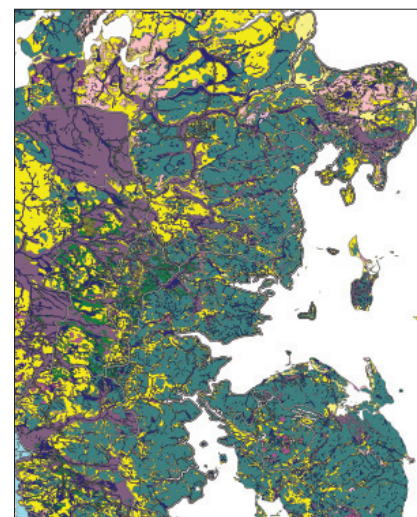
1. Ørum-Spentrup moræneflade
2. Randers fjordlandskab
3. Djursland morænelandskab
4. Djursland lavbundslandskab
5. Syddjurs kystnære randmoræne
6. Bjerringbro moræneflade
7. Århus moræneflade
8. Søhøjlandet
9. Østjysk fjord- og ådalslandskab
10. Nordvestfyns bælt- og morænelandskab
11. Christiansfeld – Haderslev kystnære moræneflade
12. Midtjyske israndlandskab
13. Billund – Brande hedeslette og bakkeøer
14. Vejen – Toftlund hedeslette og bakkeøer

For hvert landskabsområde er en beskrivelse af området karakteristika og sårbarhed i forhold til byudvikling og infrastruktur. Det danner udgangspunkt for et forslag til anbefalinger for, hvordan byudvikling og lokalisering af infrastrukturanlæg kan indpasses i landskabernes karakteristika og dermed udvikles under hensyntagen til de landskabelige kvaliteter.

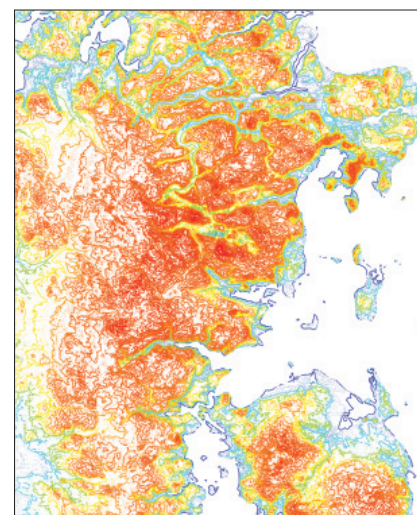
Det skal understreges, at der ikke er foretaget en besigtigelse af de enkelte landskabsområder med henblik på at vurdere karakterstyrke, oplevelsesmuligheder og tilstand. Der er derfor heller ikke opstillet forslag til strategiske mål for de enkelte landskabsområder.

Dannelsesform

Jordbund

Terræn

Landskabsforhold i Østjylland

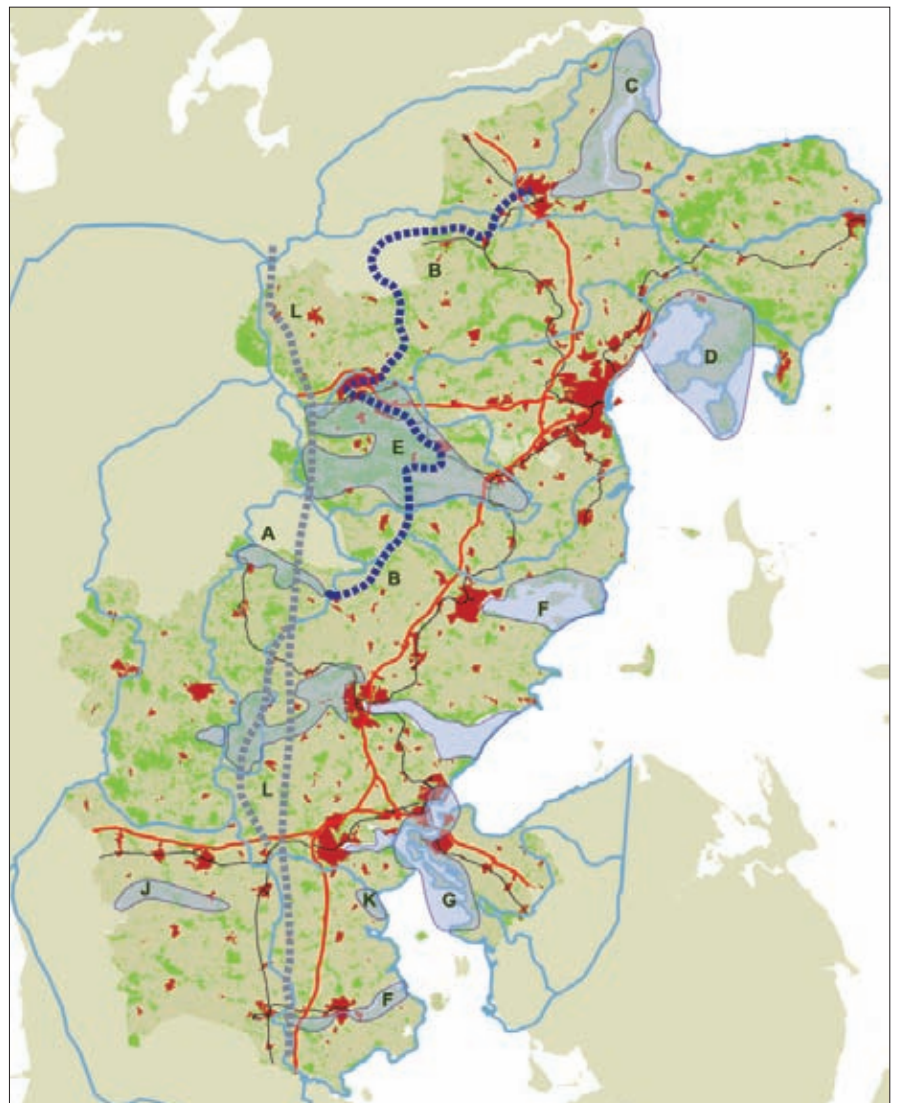
- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Særlige områder

Landskabskaraktermetoden fokuserer på de enkelte landskabsområder. Inden for hvert landskabsområde afdækker metoden fuldt gennemført større eller mindre områder, der i en større sammenhæng udmærker sig ved at være noget ganske særligt.

Det drejer sig ofte om større sammenhængende områder, der går på tværs af landskabsområderne og danner sammenhængende landskabsstrøg.

Det kan også være områder, som rummer særlige oplevelsesmuligheder i form af f.eks. markante udsigter, store uforstyrrede landskabsstrøg, områder med en helt særlig kombination af naturgrundlag og kulturarv og/eller områder, som er særligt identitetsskabende for en egn, en region eller for hele Danmark

Særlige områder

Udpegningen af særlige områder er rent metodemæssigt ikke en værdisætning af, at her har vi at gøre med særlige værdifulde landskaber. Udpegningen skal henlede opmærksomheden på, at der i disse områder måske skal tages specielle hensyn, der rækker ud over de hensyn, der i øvrigt skal tages til karakteren i de enkelte landskabsområder.

Udpegningen af områder med særlige oplevelsesmuligheder efter landskabskaraktermetoden kræver blandt andet feltbesigtigelse. Da en sådan besigtigelse ikke indgår i den foreliggende opgave, har vi ikke kunnet udpege de særlige områder ved hjælp af landskabskaraktermetoden. Derfor bygger den foreliggende udpegning hovedsagelig på nationale eller regionplanmæssige udpegninger og bindinger.

Særlige områder i den østjyske byregion er

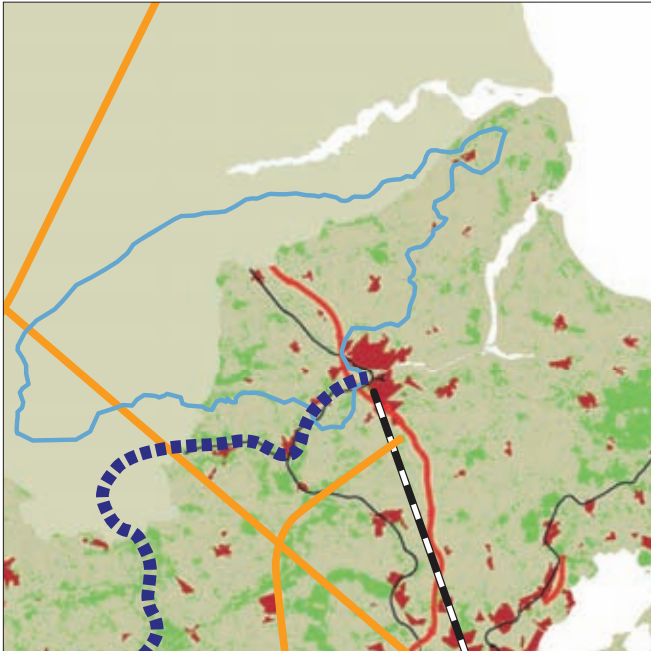
Gudenåen og Gudenådalen med

- A. Kildeområdet ved Tinnet Krat, der også omfatter Skjern Åens udspring
- B. Gudenåens samlede forløb
- C. Randers Fjord, der er et spændende varieret fjordlandskab med mange kulturspor og smukke udsigter.
- D. Mols Bjerges markante randmorænelandskab og egnen omkring Kalø Vig og Helgenæs udgør et særligt varieret og smukt landskab med store oplevelsesmuligheder.
- E. Søhøjlandet med sit varierede terræn og smukke landskabelige samspil mellem morænebakker, smeltevandsdale, søer og naturområder.
- F. De østjyske fjordbyer: Randers, Horsens, Vejle, Kolding og Haderslev udgør et sammenhængende tema af byer hvor sammenhængen mellem fjordenes smalle markante relief og byerne er særlig karakteristisk.
- G. Lillebælt udgør med sit smalle dybe stræde et særligt landskabsrum, hvor oplevelsen af de modstående kyster og vandfladen er særlig værdifuld.
- H. Vejle ådal udgør en større, meget markant ådal med stort naturmæssigt indhold og store oplevelsesmæssige værdier og udsigter.
- I. Randbøl Hede er et af landets største sammenhængende hedelandskaber og fremstår som et større uforstyrret landskab, der rummer store kulturhistoriske værdier.
- J. Kongeåen bugter sig igennem ådalen omgivet af skrænter og udgør et særligt kulturhistorisk spændende landskab.
- K. Skamlingsbanken og det omkringliggende kystlandskab udgør med sine vide udsigter, særlig kulturhistorie og rige variation i naturområder et område med stor landskabelig værdi.
- L. Hærvejen gennemskærer den østjyske region i nord/sydgående retning og udgør en kulturhistorisk linie gennem landskabet hvortil en række kulturmiljøer knytter sig.

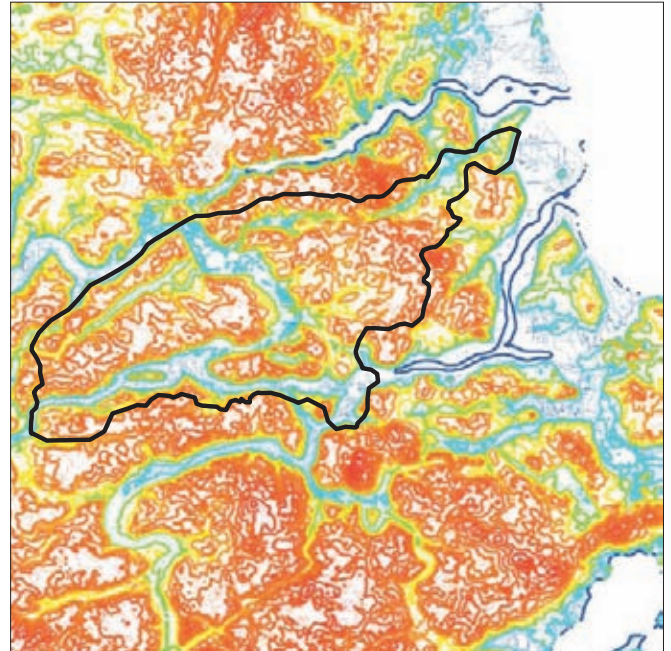
De særlige områder er behandlet under de landskabsområder, de er en del af.

Landskabsområde 1, Ørum – Spentrup moræneflade

Landskabsområde 1 omfatter bl.a. områderne nord for Randers

Karakteristik

Let bølget, opdyrket moræneflade, der gennemskæres af brede, ekstensivt udnyttede, smeltevandsdale, der flere steder har åbent vandspejl. Smeltevandsdalene i området forbinder Randers Fjord med søerne ved Viborg via Nørre Å, Limfjorden/Hjarbæk Fjord ved Skals via Skals Å, samt søerne ved Silkeborg via Gudenåen. Skrænterne langs ådalene og ovenfor liggende arealer er flere steder skovdækkede. Bymæssigt er især den vestlige del af området karakteriseret ved mindre byer med en landskabsmæssig og kulturbetinget randbeliggenhed ved smeltevandsdalenes skrænter. På morænefladen er byernes placering ligeledes terrænmæssigt bestemt, men overgangene er her mindre markante.

Særlige områder

Gudenåen, der gennemskærer områdets sydøstlige hjørne, er Danmarks længste å med et meget varieret ålandskab over sin ca. 160 km strækning. I dette område tilløbes Gudenåen af Nørre Å fra vest, inden åen har sit udløb i Randers Fjord. Ådalens skrænter er på begge sider præget af byudvikling fra Randers, der spreder sig og vokser sammen med mindre byer langs ådalen som arme ud fra byen.

Sårbarhed over for byudvikling

Områdets ådale rummer mange visuelle kvaliteter og udsigtsmuligheder både når ådalene opleves fra bunden og de omgivende højere liggende arealer. Ådalene er derfor sårbare over for byudvikling langs med ådalene.

Gudenåen og det omgivende landskab vest og sydvest for Randers er sårbart over for byudvikling fra Randers, der spreder sig som arme ud fra byen langs med ådalen.

Områdets byers landskabs- og kulturmæssigt karakteristiske randbeliggenhed skaber et mønster, der er sårbart overfor spredt byudvikling og nye byområder, der bryder dette mønster.

Sårbarhed over for Infrastrukturanlæg

Gudenådalen er sårbar ikke alene overfor byudvikling, men også overfor gennemskæring af infrastrukturanlæg, som vil bryde de visuelle sammenhænge.

Anbefalinger vedrørende byudvikling

Udviklingen af Randers by bør sikre, at byen er velafgrænset og ikke strækker sig ud langs Gudenådalen eller de tilstødende vejforbindelser.

Byudvikling langs ådalene bør kun ske i tilknytning til eksisterende byer og på en måde, der respekterer byens oprindelige struktur og sikrer ådalenes landskabelige og oplevelsesmæssige kvaliteter.

Anbefalinger vedrørende infrastrukturanlæg

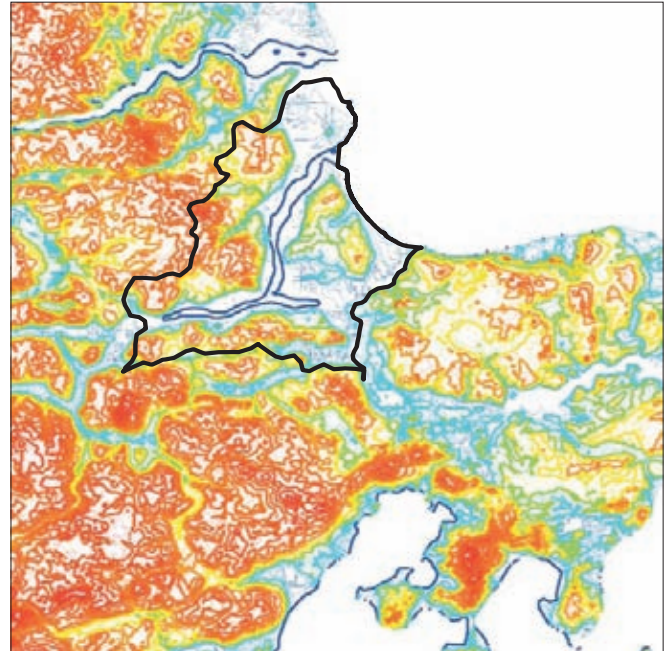
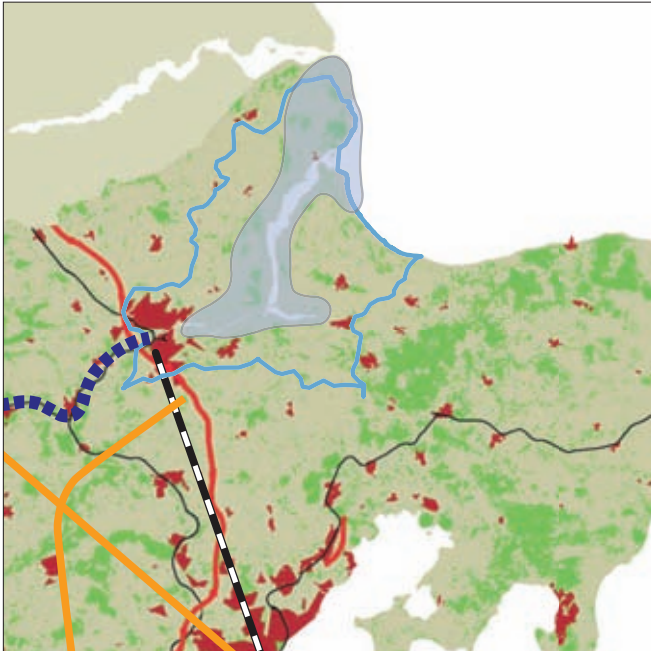
En eventuelt hovedvej fra Skanderborg via Hammel bør placeres uden for området af hensyn til den sårbare Gudenådal.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Landskabsområde 2, Randers fjordlandskab

Landskabsområde 2 omfatter område omkring Randers Fjord. Randers Fjord og en lille del af Gudenåen er udpeget som særligt område

Karakteristik

Storbakket og jordbrugsmæssigt udnyttet morænelandskab, der domineres af Randers Fjord og dens omkransende flade arealer af gammel hævet havbund (litorinaflader). Litorinafladerne er gennemskåret af et mønster af dræningsgrøfter og opdyrket. De gamle kystskrænter, der markerer overgangen fra litorinafladerne til morænebakkerne, er mange steder skovdækkede. Flere af områdets byer/landsbyer har en karakteristisk, kulturbetinget randbeliggenhed på overgangen mellem litorinafladen og morænen. Randers, områdets største by, ligger i bunden af Randers Fjord med sit udgangspunkt på litorinafladen og breder sig op ad morænen mod nord og syd. Landsbyerne på morænen har flere steder et synligt udskiftningsmønster. Området rummer store herregårdslandskaber, der især præger området øst for fjorden.

Kystlandskabet syd for Randers Fjord og ud mod Kattegat syd for fjordens munding rummer de to herregårde Holbækgård og Estruplund. Beliggenheden ved kysten, det lave marine forland, de delvis løvskovdækkede bakker og de velbevarede/restaurerede bygningers synlige placering i overgangen mellem disse landskabstyper udgør et fint herregårdslandskab.

Særlige områder

Randers Fjord med de omkringliggende litorinaflader, gamle kystskrænter og bagvedliggende morænebakker er et meget varieret fjordlandskab, der rummer mange landskabs- og kulturbetingede mønstre og flotte udsigtsmuligheder over de store flader og på tværs af fjorden. På grund af de store litorinaflader og mar-

kante, landskabelige overgange, er området også synligt fra store dele af det omgivende landskab.

Sårbarhed over for byudvikling

Det store sammenhængende og varierede landskab omkring Randers Fjord er sårbart over byudvikling, der bryder det karakteristiske samspil mellem de store litorinaflader og bagvedliggende morænebakker. De markante overgange har betydning for de visuelle oplevelsesmuligheder. Fjordlandskabet er derfor sårbart overfor byudvikling på de store åbne litorinaflader og i tilknytning til de gamle kystskrænter.

Herregårdslandskaberne syd og øst for Randers Fjord er sårbare overfor byudvikling, der kan udviske de karakteristiske herregårdsmønstre i landskabet. I dette område er det især oplevelsen af hovedgårdenes visuelle betydning og placering i landskabet, de store, velafgrænsede marker samt skovområderne, der er sårbare.

De landsbyer, der i dag har et synligt udskiftningsmønster fra landboreformerne i 1700-tallet, er sårbare over for byudvikling, der vil bryde disse mønstre.

Landskabet omkring Randers er sårbart over for byudvikling styret af ønsket om kystnærhed og nærhed til infrastrukturanlæg, da dette vil bryde den eksisterende bystruktur og samspil mellem by og landskab.

Sårbarhed over for infrastrukturanlæg

Infrastrukturplaner skitserer forslag om en ny jernbane til Randers fra Århus samt en hovedvej fra Skanderborg via Hammel. De to nye anlæg vil tilstøde Randers fra syd. Det er vigtigt, at anlæggene i videst muligt omfang friholder Gudenåen og Randers fjord. Hovedvejen fra Hammel kan f.eks. kobles på E45 syd for Randers for at friholde omgivelserne til Gudenåen for yderligere infrastrukturanlæg.

Anbefalinger vedrørende byudvikling

De store, åbne litorinaflader omkring Randers Fjord bør friholdes for nye byområder. Udvikling af eksisterende byer bør sikre, at byerne fremstår som velafgrænsede enheder.

Byudvikling i tilknytning til den gamle kystskrænt bør undgås og som minimum begrænses til eksisterende byområder. Byudviklingen bør ske med respekt for byernes kulturbetingede placering og struktur samt sikre, at byerne fremstår som velafgrænsede enheder.

Oplevelsen af et åbent og varieret fjordlandskab med visuelle og kulturhistoriske oplevelsesmuligheder bør bevares.

Herregårdslandskaberne bør bevares og friholdes for større byudvikling.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Byudvikling på morænen bør sikre, at byerne fremstår som adskilte bysamfund placeret i landskabet under hensyntagen til det eksisterende samspil mellem byer og terræn.

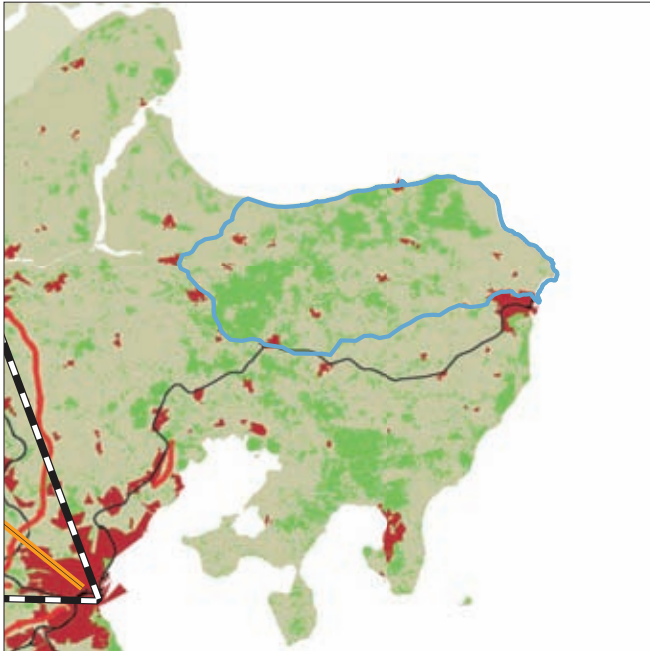
Udviklingen af Randers by bør sikre, at byen er velafgrænset og ikke forgrener sig langs Randers Fjord og infrastrukturanlæg mod syd (E45 og en evt. ny motorvej).

Anbefalinger for infrastrukturanlæg

Den nye jernbane og hovedvej, der tilstøder Randers fra syd/sydøst, bør placeres med respekt for landskabets strukturer og i videst muligt omfang friholde Gudenåen og Randers fjord. En ny kobling til E45 bør placeres syd for Randers.

Landskabsområde 3, Djursland morænelandskab

Landskabsområde 3 omfatter den nordlige del af Djursland

Karakteristik

Jævn til storbakket moræneflade med dødisområder og en terrænmæssig markering af randmoræner og litorinaflader.

Fremstår som Herregårdslandskab med bl.a. Løvenholm, Ny Ryumgård og Mejlgård. De store opdyrkede arealer er delvist omgivet af skovområder og danner store landskabsrum, der afgrænses af lange skovbryn. Områdets store variationer byder på store oplevelsesmuligheder både landskabeligt, kulturelt og visuelt. Skovene er særlig markante diagonalt i området, hvor de danner et grønt skovbånd i tilknytning til herregårdene.

Kystlandskabet byder på store landskabelige variationer med lave, flade forlandsarealer, der flere steder er hedearealer, og bagvedliggende opdyrkede og skovklædte bakkeområder. Mindre landsbyer ligger spredt i området, typisk med en randbeliggenhed på overgangen mellem de højere- og lavereliggende arealer og med synligt udskiftningsmønster. Kysterne er friholdt for bebyggelse med undtagelse af de sommerhusområder, der flere steder præger den nordlige kyst.

Sårbarhed over for byudvikling

Området er sårbart over for byudvikling, der kan udviske de store og kulturbetingsede herregårdslandskaber. Herregårdslandskaber er karakteriseret ved store opdyrkede flader, der afgrænses af skovbryn, levende hegn og/eller diger. Ofte har herregårdens bygninger en synlig placering i landskabet og er i nogle tilfælde omgivet af en voldgrav. Herregårdslandskaber er derfor sårbare over for byudvikling, der bryder oplevelsen af de store sammenhængende dyrkningsflader og reducerer herregårdsbygningernes visuelle betydning i landskabet.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Flere af områdets landsbyer har et synligt udskiftningsmønster fra landboreformerne i 1700-tallet og rummer dermed en kulturhistorisk fortællerværdi og oplevelsesmulighed. Udskiftningsmønstrenes synlighed kan være sårbare over for vilkårlig byudvikling, der bryder disse mønstre. Mønstrene kan i stedet for bruges som en grundlæggende og identitetsskabende struktur for byernes udvikling.

De landskabelige og visuelle oplevelsesmuligheder, der knytter sig til de meget varierede kystområder, er sårbare over for nye by- eller sommerhusområder.

Anbefalinger for byudvikling

Byudvikling i området bør tage hensyn til landsbyernes udskiftningsmønstre.

Herregårdslandskaberne bør bevares og friholdes for større byudvikling.

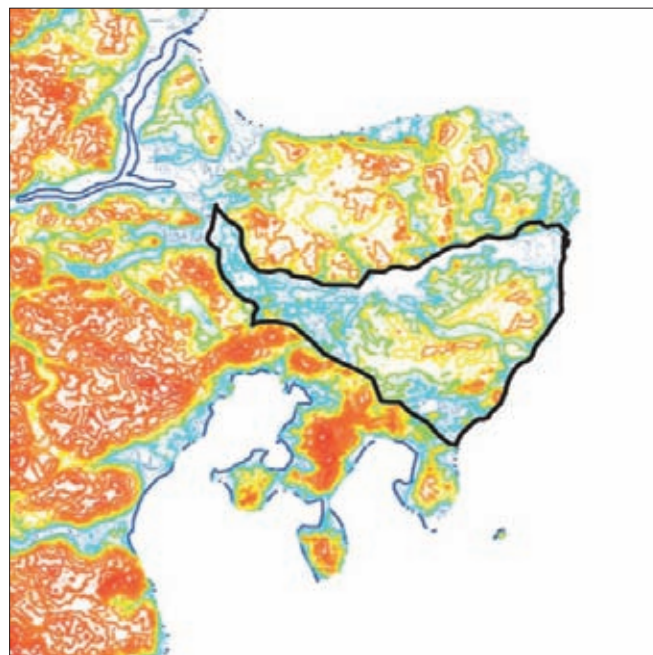
Byernes karakteristiske randbeliggenhed bør være retningsgivende for byudvikling i området.

Kystlandskabet bør friholdes for byudvikling.

Landskabsområde 4, Djursland lavbundslandskab

Landskabsområde 4 omfatter den centrale del af Djursland

Karakteristik

Brede smeltevands- og lavbundsområder (litorinaflader), der stedvist brydes af morænebakker.

Kolindsund mellem Kolind og Grenaa er inddæmmet og fremstår som en stor opdyrket og velafgrænset flade med et mønster af drængrøfter. Kolindsund var først et sund, senere en sø og blev i 1872 inddæmmet med diger og afvandet med grøfter til den store Midtkanal. Området afgrænses flere steder af stejle og skovdækkede gamle kystskrænter, og opleves som en stor, velafgrænset og åben landbrugsflade med lange udsigtsmuligheder. Langs kanten af det lave areal findes store sundgårde. Den nordlige bakkeside er flere steder præget af større grupper af højtliggende og meget synlige gravhøje. Kolindsund er kulturhistorisk et interessant landskab, der præger hele den centrale del af Djursland.

De øvrige lavbundsområder og kysten er præget af sammenhængende skovområder mens der på morænen er mindre, spredte skove. Kystlandskabet har store terrænmæssige og naturmæssige variationer og byder derfor på flotte udsigts- og oplevelsesmuligheder. Områdets bebyggelses-struktur er præget af mindre landsbyer og spredt bebyggelse på morænefladen, mens større byer, herunder Grenaa, har en randbeliggenhed på kanten af eller neden for morænen.

Sårbarhed over for byudvikling

Udsigtsmulighederne og oplevelsen af den markante og velafgrænsede flade, som Kolindsund udgør i landskabet, er sårbare over for byudvikling på fladen og de gamle kystskrænter. Det visuelle samspil mellem den store flade og de

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

højtliggende og synlige gravhøje mod nord er desuden sårbart over for byudvikling, der bryder denne visuelle sammenhæng.

Hvis Kolindsund atter etableres som sø, vil den åbne vandflade styrke de visuelle sammenhænge i området, og områdets sårbarhed overfor byudvikling på de gamle kystskrænter øges.

De landskabelige og visuelle oplevelsesmuligheder, der knytter sig til det meget varierede kystlandskab, er sårbare over for nye by- eller sommerhusområder. Hovedparten af kyststrækningen er dækket af skov, så presset er størst på den sydligste strækning inden for området, dvs. i tilknytning til og nord for Boeslum Strand.

Anbefalinger for byudvikling

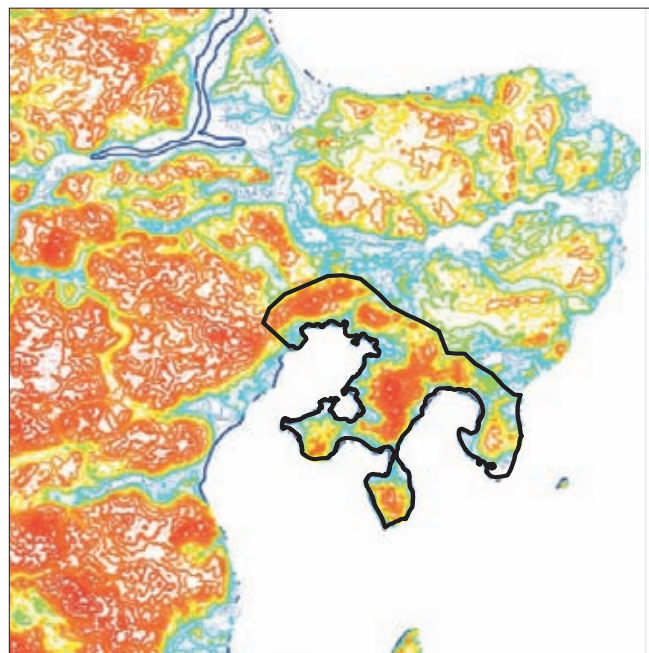
Kolindsund bør friholdes for byudvikling på fladen. Byudvikling på og ved de gamle kystskrænter bør undgås eller i det mindste kun ske i tilknytning til eksisterende byer. Byerne bør sikres en veldefineret byrand og en struktur, der er i overensstemmelse med områdets karakter. Den visuelle sammenhæng mellem Kolingsund og gravhøjene på den nordlige kystskrænt bør især friholdes for byudvikling.

De større byers karakteristiske randbeliggenhed og de mindre byers placering på fladen bør være retningsgivende for byudvikling i området.

Kystlandskabet bør friholdes for byudvikling.

Landskabsområde 5, Syddjurs kystnære randmoræne

Landskabsområde 5 omfatter den sydlige del af Djursland.
Mols Bjerge, Helgenæs, Kalø Vig og forskellige herregårdslandskaber er udpeget som særligt område

Karakteristik

Markant kystnært randmorænestrøg med en fliget kystlinje, der afgrænser store og små vige, bl.a. Kalø Vig og Ebeltoft Vig. Kyststrækningen veksler mellem høje og lave kystskrænter og mindre forlandsarealer, der er en kontrast til den bagvedliggende stor- og småbakkede randmoræne med markante terrænovergange. Området præges af landbrug. De åbne, dyrkede flader er mest dominerende i landskabet omkring Kalø Vig. Omkring Ebeltoft Vig danner større sammenhængende områder med skov, hede og varieret terræn et mere komplekst landskabsbillede. Bymæssigt er området karakteriseret ved mindre landsbyer, flere med synligt udskiftningsmønster, der ligger spredt og trukket tilbage fra kysten. Mange af byerne har en karakteristisk randbeliggenhed på overgangen mellem morænen og lavere liggende arealer. Ebeltoft, områdets største by, ligger ved kysten i Ebeltoft Vig ligeledes med en randbeliggenhed. Kysten er i store dele af området præget af sommerhusområder.

Særlige områder

Landskabet, der omfatter Mols, Helgenæs og kystlandskabet omkring Kalø Vig, udgør en meget varieret og særlig sammenhæng med store landskabelige, kulturhistoriske og visuelle oplevelsesmuligheder i området og på tværs af vige.

På Mols fremstår det markante randmorænelandskab særligt tydeligt ved Mols Bjerge. Området er beklædt med skov og rummer store naturværdier af national og international interesse samt værdifulde kulturlandskaber. Det åbne, opdyrkede og jævnt stigende kystlandskab på det sydlige og vestlige Mols danner en fin optakt til Mols Bjerge, der kommer til at fremtræde med særlig stor tyde-

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

lighed. Helgenæs syd for Mols udgør i sig selv et varieret kystlandskab med et fladt forland og det markante, skovdækkede Ellemandsbjerg. Kystlandskabet omkring Kalø Vig er meget varieret med markante, landskabelige overgange til den bagvedliggende randmoræne. Området rummer nogle af landets fineste herregårdslandskaber med bl.a. Vosnæsgård, Kalø Hovedgård og Kalø Slotsruin. Kystnærheden, strandengene, de store skove med de mange gravhøje, de lange skovbryn og store velafgrænsede marker danner smukke landskabsrum.

Sårbarhed over for byudvikling

Mols Bjerge er sårbart over for enhver ændring, der påvirker områdets særlige naturværdier, kulturværdier og visuelle oplevelsesmuligheder negativt. Området er omfattet af en række beskyttende udpegninger, der i sig selv angiver en restriktiv anvendelse af området, der derfor ikke er et potentielt byudviklingsområde.

Herregårdslandskaberne, der præger de kystnære landskaber omkring hele Kalø Vig, er sårbare over for byudvikling, der kan udviske disse landskabers karakteristiske strukturer.

Karakteristisk for området er de mange større og mindre vige, der giver flotte udsigtsmuligheder på tværs af vandflader, hvor landskabets store variationer kan opleves. Kystlandskabet er derfor sårbart over for kystnær bebyggelse, der kan bryde de visuelle sammenhænge omkring vigene.

Kystlandskabet omkring Ebeltoft Vig og ud mod Hjelm Dyb er sårbart over for byudvikling og kystnær bebyggelse, der kan påvirke oplevelsen af de åbne og kuperede kystlandskab med stejle kystskrænter negativt. Området indeholder desuden en række kulturskabte naturtyper, der er dannet over en lang årrække og derfor er sårbare overfor fysiske ændringer, da reetablering kan være svær/umulig.

Anbefalinger for byudvikling

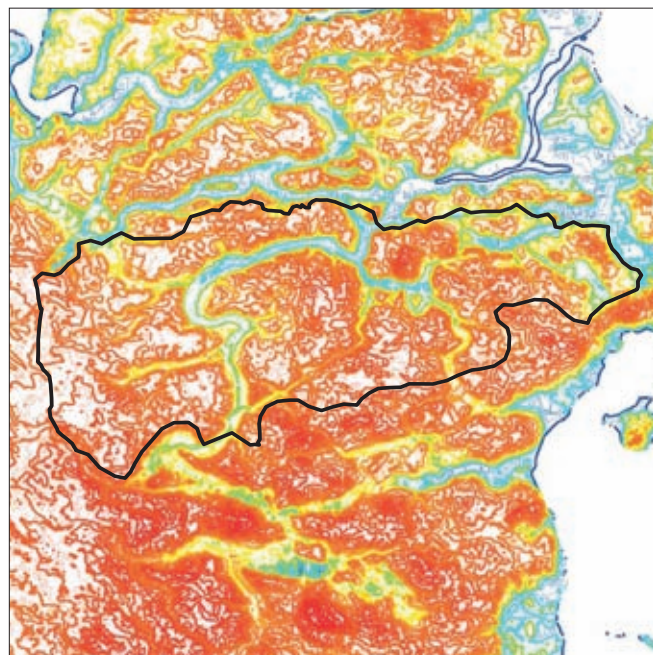
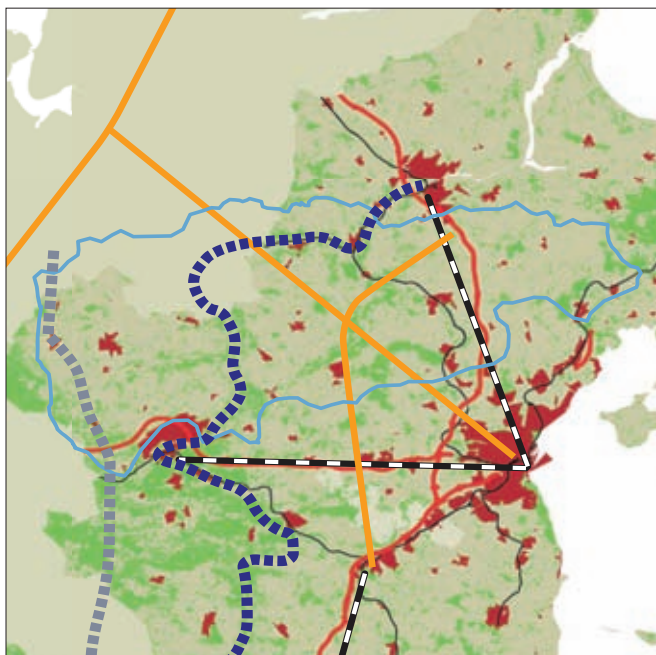
Mols Bjerge bør friholdes for bebyggelse. De nærmeste omgivelser bør friholdes for byudvikling for at sikre en fortsat visuel åben overgang til Mols Bjerge fra det omgivende landskab.

Herregårdslandskaber til Kalø Hovedgård og Vosnæsgård bør friholdes for byudvikling.

Kystlandskaberne bør friholdes for byudvikling.

Landskabsområde 6, Bjerringbro moræneflade

Landskabsområde 6 omfatter bl.a. området mellem Randers, Viborg, Silkeborg og Århus. Dele af Hærvejen og Gudenåen er udpeget som særligt område

Karakteristik

Storbakket moræneflade, som gennemskæres af en stor smeltevandsdal, Gudenådalen, og flere mindre smeltevandsdale. Mod vest går den storbakkede moræneflade over i et bølget dødisområde, der grænser op til den vestjyske hedeslette. Morænen er intensivt dyrket, mens lavbundsområderne i ådalene overvejende udnyttes ekstensivt. På morænefladerne findes spredte skovområder af varierende størrelse, mens større, sammenhængende skov især findes i tilknytning til ådalene. Bymæssigt er området karakteriseret ved de mellemstore byers randbeliggenhed neden for eller på overgangen til morænefladen og de mindre landsbyer spredt på morænefladen.

Særlige områder

Gudenåen gennemløber dette område, hvor den med sit bugtede forløb forbinde Søhøjlandet med Randers Fjord. Ådalen udgør et stort, sammenhængende og varieret landskab, der strækker sig over ca. 160 km. Ådalen afgrænses flere steder af stejle skrænter gennemskåret af erosionsdale, der hovedsageligt er skovdækkede. De store variationer skaber et spændende landskab med stor rumvirkning og mange landskabelige og visuelle oplevelsesmuligheder. Til ådalen knytter sig også en række kulturspor med værdifulde oplevelsesmuligheder.

Hærvejen strejfer områdets vestligste del.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Sårbarhed over for byudvikling

Landskabet omkring Gudenåen er sårbart over for byudvikling, der reducerer de landskabelige og visuelle oplevelsesmuligheder af ådalen. Oplevelsen af ådalen varierer over det lange forløb, og det er derfor forskellige kvaliteter, der knytter sig til de enkelte steder.

Ligeledes gælder for de øvrige ådale i området, at oplevelsen af ådalene er sårbart over for byudvikling.

Byernes hierarkiske mønster med de mellemstore byers randbeliggenhed og de mindre byer på fladerne er landskabeligt og kulturmæssigt betinget og sårbart over for byudvikling, der bryder dette mønster.

Langs med større infrastrukturanlæg er landskabet sårbart over for spredt byudvikling, der strækker sig langs disse.

Sårbarhed over for infrastrukturanlæg

Infrastrukturplaner skitserer forslag om en jernbaneforbindelse mellem Århus og Randers samt motorvej fra Århus til Viborg og en hovedvej fra Skanderborg til Randers via Hammel, der alle krydser området.

Baneforbindelsen krydser den østlige del af området, hvor der foruden to mindre ådale ikke er væsentlige landskabelige interesser. Ådalene bør krydses med visuelt lette konstruktioner, der ikke bryder oplevelsen af ådalene.

Landskabet mellem Hammel og Randers rummer den lille men markante ådal omkring Granslev Å, der gennemløber et større skovområde, inden den løber ud i Lille Å og videre til Gudenåen. Området er sårbart over for landskabelig uhensigtsmæssig placering af en ny hovedvej, der bryder de visuelle sammenhænge omkring ådalene.

En motorvej mellem Århus og Viborg vil krydse en række markante ådale af stor landskabelig værdi, bl.a. ådalen omkring Gudenåen og Granslev Å. Ådalene er sårbare over for massive infrastrukturanlæg på tværs af ådalene, der bryder den visuelle oplevelse af ådalenes åbne og langstrakte karakter.

Anbefalinger for byudvikling

Byudvikling i tilknytning til ådalen omkring Gudenåen og Granslev Å og Lilleå bør kun ske i tilknytning til eksisterende byer. Der bør som udgangspunkt bygges på plateauet bag ådalen fremfor skråningen og kanten.

Byudvikling bør respektere den karakteristiske bystruktur og sikre, at byerne fremstår velafgrænsede og klart adskilte i landskabet.

Eventuelle nye stationer langs den nye baneføring bør planlægges sådan, at byvækst ikke flyder ud i landskabet langs infrastrukturanlæg og vokser sammen med andre byer langs banen.

Byudvikling i tilknytning til nye infrastrukturanlæg i øvrigt, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

Anbefalinger for infrastrukturanlæg

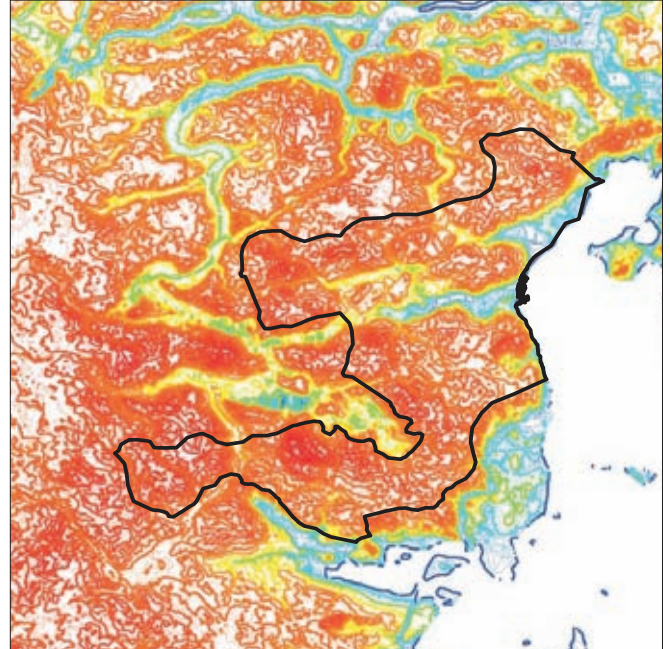
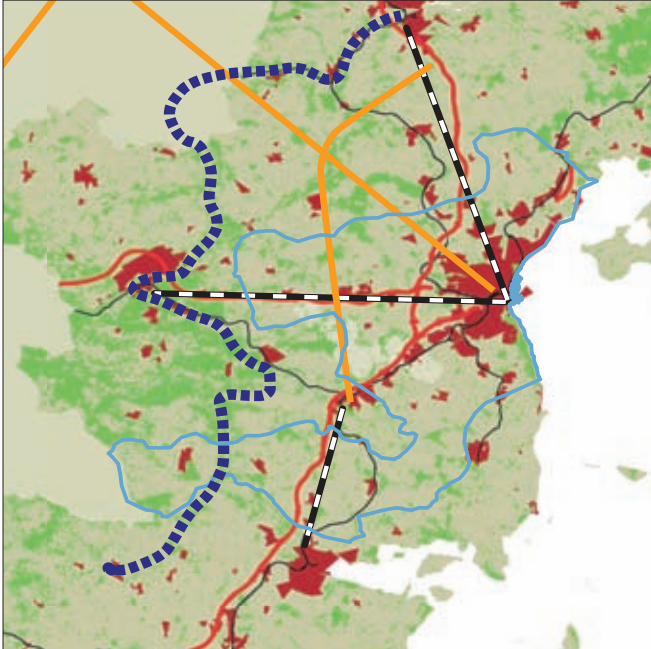
Infrastrukturanlæg, der gennemskærer ådalene, bør være broer der sikrer, at den visuelle sammenhæng på langs af ådalene brydes mindst muligt.

En ny baneforbindelse mellem Århus og Randers bør så vidt muligt følge E45.

En hovedvej mellem Hammel og Randers bør føres øst om området ved Granslev Å.

Landskabsområde 7, Århus moræneflade.

Landskabsområde 7 omfatter bl.a. Århus inklusiv Hadsten og Hammel
Landskabsområdet omfatter en lille del af Gudenåen der er udpeget som særligt område

Karakteristik

Storbakket morænelandskab, der omkring Århus gennemskæres af brede tunnel-dale med forbindelse til det bagvedliggende søhøjland. Gudenåen gennemskærer den sydvestlige del. Morænefladen er opdyrket og præget af mindre spredte skovområder. Bystrukturen domineres af Århus og dens forstæder, der ligger som afgrænsede byområder langs en overordnet struktur af arme, der strækker sig ud fra Århus i en "stjerneform". Byerne er generelt knyttet til morænefladerne.

Særlige områder

Gudenåen gennemskærer den sydvestlige del af området over en strækning på ca. 4 km af åens samlede ca. 160 km. Ådalen har på denne strækning en markant afgrænsning mod vest og mere blød overgang til morænen mod øst.

Sårbarhed over for byudvikling

Området omkring Århus er udsat for massivt pres for byudvikling. Landskabsområdet er sårbart overfor byvækst, der udviser byernes afgrænsning og individuelle adskillelse. Byvæksten yder et hårdt pres på landskabet, der risikerer at blive opslugt af spredt byudvikling.

Sårbarhed over for infrastrukturanlæg

Infrastrukturplane skitserer forslag om en jernbaneforbindelse fra Århus til Randers, fra Århus til Silkeborg og fra Horsens til Skanderborg samt motorvej fra Århus til Viborg og en hovedvej fra Skanderborg til Randers via Hammel. Alle disse forbindelser krydser området.

Jernbanen fra Århus til Silkeborg har et forløb parallelt med ådalen omkring Lyngbygård Å, og skal ved Silkeborg krydse Gudenåen. Dette landskab er sårbart over for jernbaneanlæg, herunder dæmninger og massive broanlæg, der bryder den landskabelige og visuelle oplevelse af dalstrøget.

En hovedvej mellem Skanderborg og Hammel vil krydse flere ådale. Ådalene er sårbare over for massive vejanlæg på tværs af ådalene, der bryder den landskabelige og visuelle sammenhæng af dalstrøget.

Anbefalinger for byudvikling

I byfingrene bør de åbne, grønne kiler bevares, og byerne fastholdes velafgrænsede og klart adskilte. Byudvikling i det øvrige område bør sikre, at byerne fremstår som velafgrænsede enheder.

Eventuelle nye stationer langs den nye baneføring bør planlægges sådan, at byvækst ikke flyder ud i landskabet langs infrastrukturanlæg og vokser sammen med andre byer langs banen.

Byudvikling i tilknytning til nye infrastrukturanlæg i øvrigt, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

Anbefalinger for infrastrukturanlæg

Infrastrukturanlæg, der gennemskærer ådalene, bør være lette broer der sikrer, at den visuelle sammenhæng på langs af ådalene brydes mindst muligt.

Jernbanen imellem Århus og Silkeborg bør følge traceet for motorvejen, og Lyngbygård ådal friholdes.

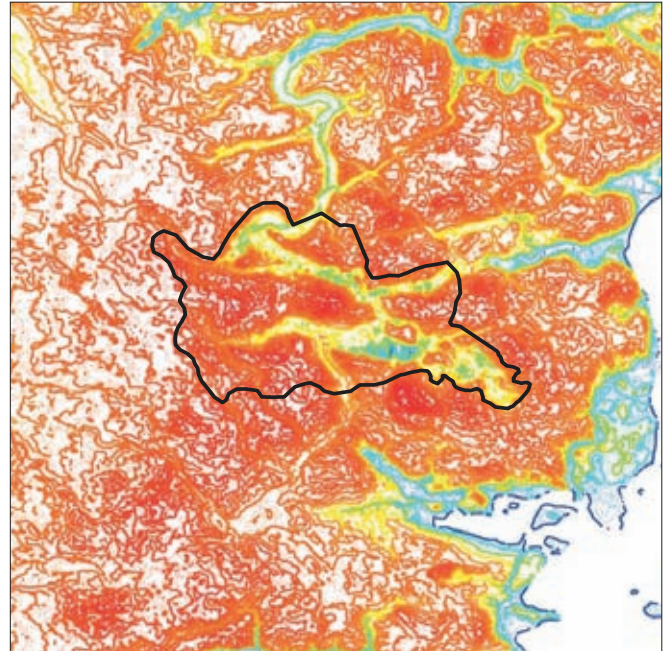
Ligeledes bør jernbanen mellem Århus og Randers følge motorvejen i videst muligt omfang.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Landskabsområde 8, Søhøjlandet.

Landskabsområde 8 omfatter Skanderborg og Silkeborg. Søhøjlandet, Hærvejen og Gudenåen er udpeget som særligt område

Karakteristik

Markant storbakket morænelandskab gennemskåret af smeltevandsdale med store sammenhængende søer og lavbundsområder. Søer og smeltevandsdale afgrænses af stejle og markante terrænkanter dækket af skov. Arealanvendelsen er komplekst sammensat af skov, heder, enge og mindre, dyrkede marker. De større byer, som Skanderborg, Ry og Silkeborg ligger i tilknytning til smeltevandsdalene på overkanten af disse eller centralt placeret på de højereliggende partier af området.

Særlige områder

Langt størstedelen af området rummer store landskabelige kvaliteter og oplevelser betinget af samspillet mellem det dramatiske terræn, de store skove og søerne, hedearealer, ådale og enge.

Endvidere gennemskæres området af Gudenåen, der har forbindelse til og løber igennem flere af søerne.

Områdets vestlige del rummer en del af Hærvejen tilknyttet de kulturhistoriske fortællinger om handelsliv og transport i Danmark.

Sårbarhed overfor byudvikling

Den komplekse og ekstensive arealanvendelse med skove, heder og enge, som præger området, er et produkt af lang kontinuitet og rummer et tydeligt samspil mellem naturgrundlaget og kulturhistorien. Denne kulturhistoriske kon-

tinuitet og dermed karakteren er sårbar overfor ændringer, fordi den er svær at genoprette hvis den først forsvinder.

Især omkring søerne er landskabet særligt sårbart på grund af de visuelle sammenhænge mellem modstående søbredder. Søbredderne domineres af sammenhængende grønne skovbryn og landskabsoplevelsen er sårbar overfor brud på disse.

Området er således sårbart overfor spredt og udflydende byudvikling i tilknytning til søer, skove og hedearealer.

Landskabet er således særligt sårbart overfor gennemskærende infrastruktur-anlæg samt spredt og udflydende byudvikling i tilknytning til søer, skove og hedearealer.

Sårbarhed overfor infrastrukturanlæg

Som beskrevet ovenfor er søerne særligt sårbare overfor ændringer, som vil forstyrre de visuelle sammenhænge omkring søerne. Skanderborg Sø og de omkringliggende landskaber er således særligt sårbart overfor den skitserede banelinje mellem Horsens og Skanderborg.

Ligeledes er landskabet omkring Silkeborg sårbart overfor den skitserede jernbaneforbindelse imellem Århus og Silkeborg.

Anbefalinger for byudvikling

Byudviklingen i området bør respektere de skovdominerede søbredder og friholde dem for byudvikling.

Den bymæssige bebyggelse bør respektere den eksisterende struktur med koncentrerede byer enten på dalskråningerne eller på de højereliggende partier.

Hensynet til de store sammenhængende skov-, hede- og ådalslandskaber bør vægtes højt i lokaliseringen af eventuel byudvikling.

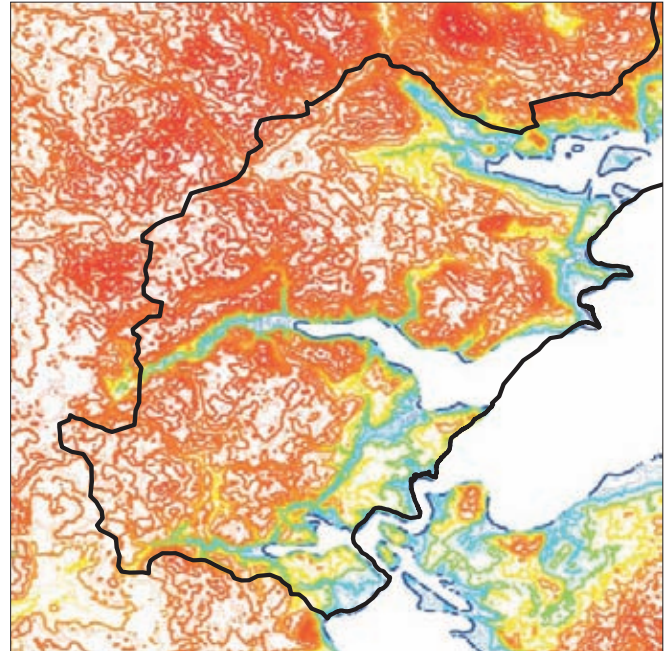
Anbefalinger for infrastrukturanlæg

Den skitserede banelinje mellem Horsens og Skanderborg bør føres udenom Skanderborg Sø og de omkringliggende landskabsområder, som rummer særlige landskabelige oplevelsesmuligheder. Dette vil i praksis betyde, at banen ud fra et landskabssynspunkt bør gennemskære søområdet i tilknytning til den eksisterende motorvej og baneføring.

Den skitserede jernbane mellem Århus og Silkeborg bør i videst muligt omfang følge den eksisterende jernbane. Tilkoblingen til Silkeborg kræver nøje overvejelser og høj grad af hensyntagen til landskabet.

Landskabsområde 9, Østjysk fjord- og ådalslandskab

Landskabsområde 9 omfatter bl.a. Kolding, Hedensted, Odder, Fredericia, Vejle og Horsens. Vejle Ådal, de østjyske fjorde, Lillebælt og Gudenåen er udpeget som særlige områder

Karakteristik

Jævn til storbakked moræneflade med intensivt landbrug og spredtliggende skovområder, som gennemskæres af sammenhængende og markante strøg af fjorde og tunneldale. Kystlinjen består af kyststrækninger ud mod de åbne indre danske farvande, fjordkysterne og Lillebæltskysten.

Områdets større byer, Horsens, Vejle og Kolding ligger velafgrænset i bunden af fjordene og Fredericia ved Lillebælt mens mindre byer, som bl.a. Odder og Hedensted ligger spredt på morænefladen oftest i tilknytning til et ådalsstrøg. Landbrug og større skovområder præger kystlinjen.

Omkring fjordene og Lillebælt er afstanden mellem modstående kyster kort, hvilket giver visuel sammenhæng mellem kysterne på tværs af vandfladen.

Særlige områder

Fjorde og ådale i Østjylland er af stor betydning for egnens identitet bl.a. på grund af deres store betydning for landskabsoplevelsen. Fjordene er smalle, afgrænses af stejle sider og skærer sig dybt ind i land. Fra fjordenes sider er der udsigter over vandet til de modstående kyster, som domineres af skove og landbrug. Af ådalsstrøgene, som fortsætter ind i land fremstår især Vejle Ådal særligt markant og ligger som et stort sammenhængende landskabsstrøg, med høj andel af naturværdier og landskabelige oplevelser.

Omkring Lillebælt er området del af det sammenhængede landskabsrum, som Fyn og Jylland danner på tværs af Lillebælt. Her er bæltet ganske smalt og bugter sig igennem landskabet.

Et af Hærvejens traceer gennemskærer området vestlige del, som indgår i det sammenhængende særlige landskabsområde, som strækker sig på langs af landets højderyg.

Landskabsområdets nordvestlige del gennemskæres af Gudenåen, som ligeledes betragtes som et område med særlig landskabelig betydning.

Sårbarhed overfor byudvikling

Landskabet er særligt sårbart overfor byudvikling, som vil udviske den karakteristiske bystruktur med de større byer, som ligger velafgrænset i bunden af fjordene og de mindre byer, der ligger spredt på fladen som adskilte bysamfund.

De landskabelige oplevelsesmuligheder, som knytter sig til kystlandskabet er især sårbare omkring fjordene og Lillebælt pga. de visuelle sammenhænge mellem modstående kyster. Kystlandskaberne er således sårbare overfor udflydende byudvikling, som vil strække sig langs med kysten.

Endvidere udgør ådalene sammenhængende rum, hvor byudvikling på overkanten, på dalsiderne eller i bunden af ådalene potentielt vil forstyrre landskabsoplevelsen.

Karakteren af det storbakkede landbrugslandskab er sårbar overfor lokalisering af ny by eller større tekniske anlæg, som placeres uhensigtsmæssigt højt i landskabet på højereliggende bakkedrag.

Landskabet er endvidere sårbart overfor byudvikling, der flyder ud langs de skitserede nye infrastrukturanlæg.

Sårbarhed overfor infrastrukturanlæg

Det sammenhængende landskabsrum omkring Lillebælt er særligt sårbart overfor den skitserede nye vejforbindelse mellem Nr. Aaby på Fyn og syd om Kolding til Billund. En sådan forbindelse vil forstyrre den sydlige og uforstyrrede del af Lillebælt og gennemskære en del af ådalsstrøget bag Kolding. Ådalstrøget er sårbart overfor sådanne gennemskæringer, som vil kunne bryde den visuelle sammenhæng på langs af ådalen. Samme motorvej vil også forstyrre oplevelserne omkring Hærvejen og bryde dens sammenhængende forløb.

Anbefalinger for byudvikling

Udviklingen af de større byer i bunden af fjordene bør fortsat sikre velafgrænsede byer med en beliggenhed i bunden af fjordene, uden at disse flyder ud langs fjord og den bagvedliggende ådal. .

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Fjordbyerne ved ådalene bør udvikles så oplevelsen af ådalens terræn ikke sløres. Derfor bør der som udgangspunkt bygges på plateauet bag ådalens overkant.

Udviklingen af de mindre byer på fladerne bør sikre at byerne fortsat fremstår som adskilte bysamfund placeret i landskabet under hensyntagen til det eksisterende samspil mellem by og terræn.

Eventuelle nye stationer langs den nye baneføring bør planlægges sådan at byvækst ikke flyder ud i landskabet langs infrastrukturanlæg og vokser sammen med andre byer langs banen.

Landskaberne langs den skitserede og den eksisterende motorvej anbefales friholdt for byudvikling, som "kryber" fra byerne og ud langs motorvejen og derved kommer til at danne en sammenhængende bymæssig bebyggelse langs vejen.

Kysterne friholdes for byudvikling.

Anbefalinger for infrastruktur

Ådale og fjorde bør så vidt muligt friholdes for infrastrukturanlæg. Eventuelle gennemskærende infrastrukturanlæg bør ske via lette broer, således at den visuelle sammenhæng på langs af ådals- og fjordstrøg brydes mindst muligt.

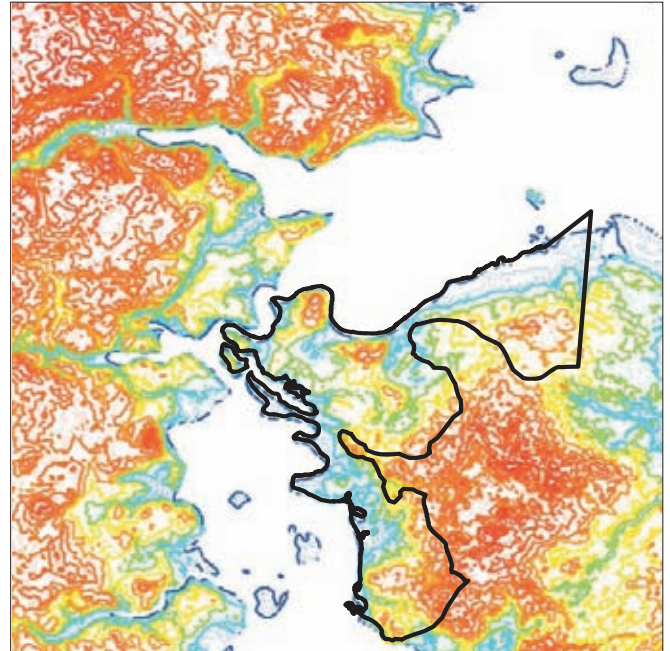
Ud fra et landskabeligt synspunkt bør den uforstyrrede kyststrækning i den sydlige del af Lillebælt friholdes for infrastrukturanlæg. Der bør arbejdes på alternative løsninger eller i givet fald en tunnel.

Motorvejen bør føres syd og vest om Vejle Ådal, og passage af hærvejen bør ske med yderste varsomhed.

En direkte baneforbindelse mellem Kolding og Vejle bør så vidt muligt følge E45.

Landskabsområde 10, Nordvestfyns bælt- og morænelandskab

Landskabsområde 10 omfatter bl.a. Middelfart.
En del af Lillebælt er udpeget som særligt område

Karakteristik

Jævnt til let bølget kystnært morænelandskab, som domineres af landbrug. Kystlinjen er bugtet og præget dels af den bugtede Bårring Vig dels af det smalle bælt og af halvøerne ud i Lillebælt. Hvor bæltet er smallest danner de modstående kyster Jylland og Fyn et sammenhængende landskabsrum på tværs af vandfladen. Det er karakteristisk at de større byer ligger dels på de højereliggende dele af morænefladen som bl.a. Nørre Aaby, Brenderup og Gelsted dels Lillebælt langs Lillebælt kysten hvor bæltet er smallest. Omkring den nordligste del af Lillebælt udgør Middelfart og Fredericia et visuelt sammenhængende byområde iblandet skovområder.

Særlige områder

Lillebælt udgør et for Danmark særpræget havområde, som i den nordlige del indsnævres til en flodlignende rende, der slynger sig igennem landskaberne på hver side af bæltet. Her udgør de modstående kyster og vandfladen et sammenhængende landskab. Længere mod syd strækker halvøerne sig ud i Lillebælt og danner grundlag for en varieret og uforstyrret kystlinje.

Sårbarhed overfor byudvikling

De uforstyrrede kyststrækninger omkring Bårring Vig og den sydlige del af Lillebælt er sårbare overfor byudvikling. Denne sårbarhed understreges af de visuelle sammenhæng på tværs af kystlinjen langs Bårring Vig og de visuelle sammenhænge imellem halvøerne, som strækker sig ud i Lillebælt.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Kyststrækningen ud mod den smalle del af Lillebælt er sårbar overfor yderligere byudvikling, som vil få Middelfart og Strib til at udgøre et sammenhængende byområde.

Landskabet omkring det skitserede og det eksisterende motorvejsforløb er sårbart overfor udflydende byudvikling langs vejene.

Sårbarhed overfor infrastruktur

Det skitserede infrastrukturanlæg mellem Nr. Aaby på Fyn og Kolding i Jylland vil påvirke en stor del af den sydlige del af Lillebælt, som pga. dets uforstyrrede fremtoning og det visuelle sammenhænge er særligt sårbart.

Anbefalinger for byudvikling

Byudvikling omkring Middelfart bør ske således at kyststrækningerne friholdes.

Byudviklingen bør iøvrigt ske i tilknytning til eksisterende byer inde i land.

Byudvikling i tilknytning til nye infrastrukturanlæg, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

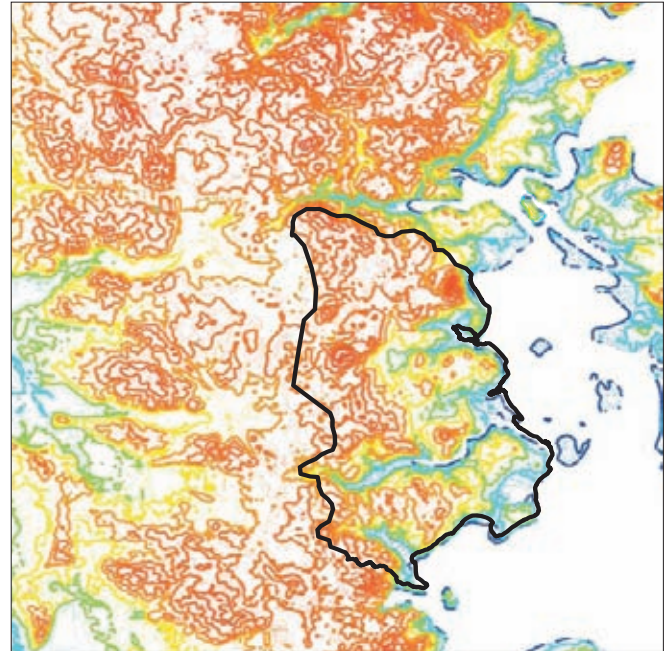
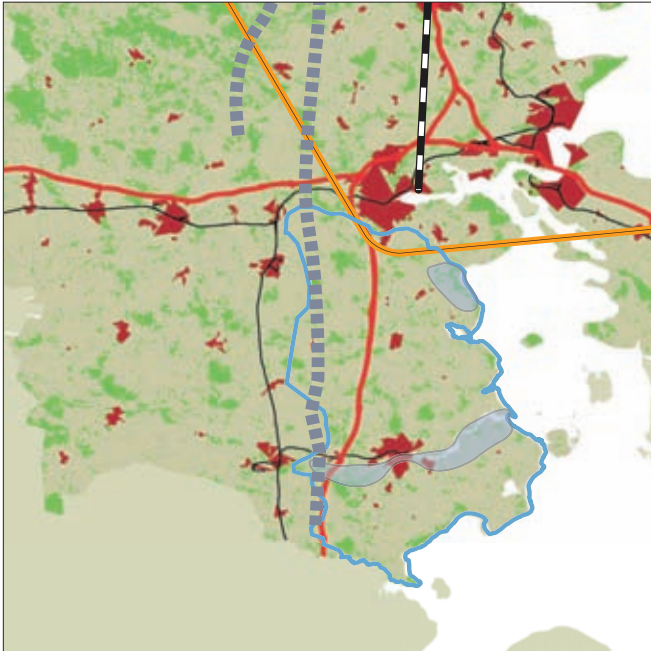
Anbefalinger for infrastruktur

Udfra et landskabeligt synspunkt bør den uforstyrrede kyststrækning i den sydlige del af Lillebælt friholdes for infrastrukturanlæg. Der bør arbejdes på alternative løsninger eller i givet fald en tunnel.

Landskabsområde 11, Christiansfeld - Haderslev kystnære moræneflade

Landskabsområde 11 omfatter bl.a Haderslev og Christiansfeld. Skamlingsbanken, Haderslev by og fjord og Hærvejen er udpeget som særlige områder

Karakteristik

Jævn til let bølget moræneflade med stedvis forekomst af kuperet terræn. Området domineres af landbrug og mange små spredtliggende skovområder. Området ligger ud mod den åbne del af Lillebælt med en bugtet kystlinje, som stedvist brydes af nor, vige og fjord hvorfra mindre ådalsstrøg strækker sig videre ind i landet. Den bymæssige bebyggelse domineres af de større byer Haderslev og Christiansfeld og en række mindre og mellemstore landsbyer, som ligger spredt på fladen. Haderslev ligger i bunden af Haderslev Fjord som et velafgrænset bysamfund.

Særlige områder

Den smalle Haderslev Fjord, som strækker sig ind til Haderslev og det bagved liggende dalstrøg med søerne Haderslev Dam og Stevning Dam udgør et større sammenhængende landskabsstrøg, der er en del af de østjyske fjordbyer. Siden oldtiden har fjorden været en livsvigtig vandvej til/fra Haderslev.

Skamlingsbanken og det omkringliggende kystlandskab rummer store landskabelige kvaliteter betinget dels af kulturhistorien dels af de landskabelige oplevelser. Skamlingsbanken rejser sig med markante terrænformationer fra det omkringliggende landskab. Området præges af skov, små marker og overdrev og fra området er der vide udsigter over de tilstødende landskaber.

Landskabsområdets vestlige grænse ligger nær den midtjyske højderyg og rummer således en del af Hærvejen.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Sårbarhed overfor byudvikling

Især omkring Haderslev er landskabet sårbart overfor udflydende byudvikling, som vil strække sig langs med fjorden og den bagvedliggende ådal.

Landskabet omkring det skitserede og det eksisterende motorvejsforløb er sårbart overfor udflydende byudvikling langs vejene.

Sårbarhed overfor infrastrukturanlæg

Landskabsrummet omkring Lillebælt er særligt sårbart overfor den skitserede motorvejsforbindelse, som skal gå på tværs af bæltet fra Nr. Aaby på Fyn til Billund i Jylland. Udsigterne og de åbne rumlige forhold, som knytter sig til kysten betyder at et sådant anlæg vil påvirke store dele af kystlandskabet i den sydlige del af Lillebælt.

Anbefalinger for byudvikling

Byudviklingen bør ske i tilknytning til byerne på fladen og omkring Haderslev således at fjorden og det bagvedliggende dalstrøg påvirkes mindst muligt.

Byudvikling i tilknytning til nye infrastrukturanlæg, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

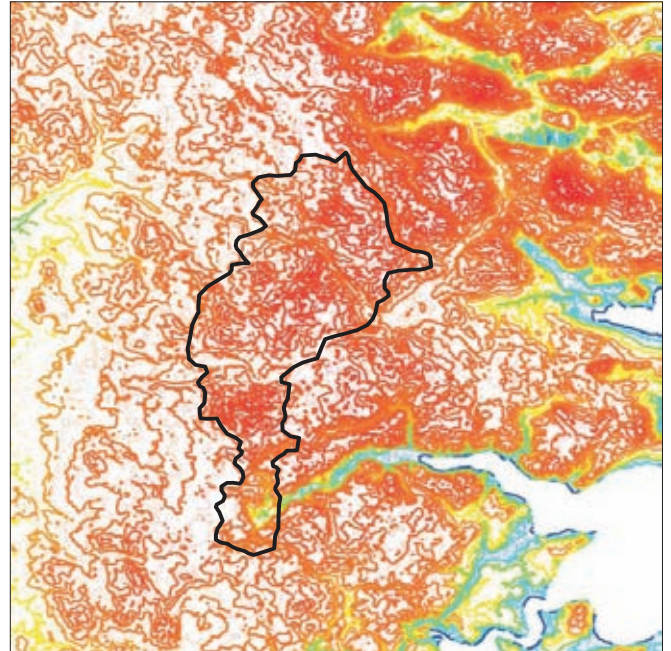
Kysterne friholdes for byudvikling.

Anbefalinger for infrastruktur

Ud fra et landskabeligt synspunkt bør den uforstyrrede kyststrækning i den sydlige del af Lillebælt friholdes for infrastrukturanlæg. Der bør arbejdes på alternative løsninger eller i givet fald en tunnel.

Landskabsområde 12, Midtjyske israndslandskab

Landskabsområde 12 omfatter bl.a. Give og Thyregod.
Dele af Vejle Ådal, Hærvejen og Gudenåens udspring er udpeget som særlige områder

Karakteristik

Overgangsområde mellem den Østjyske moræne til den vestjyske hedeslette med moræne, dødis, randmoræne og smeltevandsdale. Komplexiteten afspejles i terrænet, som er fladt til bølget med stedvis forekomst af markant bakkede områder og gennemskæres af øst-/vestgående dalstrøg. Området har en høj andel af større og mindre skovområder, vandløb og lavbundsområder i smeltevandsdalene og enkelte mindre hedearealer. De større skovområder knytter sig primært til de mere bakkede dele af området mens de fladere dele domineres af landbrug og mindre skovområder. Bebyggelsestrukturen domineres af få byer, som bl.a. Thyregod og Give, der ligger spredt placeret i landskabet primært i overgangen til de højereliggende dele af området.

Særlige områder

Det midtjyske israndslandskab, eller den midtjyske højderyg, er det sted hvor flere af de store åer har deres udspring og løber enten mod øst eller mod vest. I områdets nordlige del har Gudenåen, som løber mod øst og Skjernåen, som løber mod vest deres udspring med en ganske kort indbyrdes afstand. Åerne løber på deres første strækninger igennem et landskab med bakket terræn, stedvist med indlandsklitter med skov og hede.

Vejleåens udspring findes i områdets sydlige del. Her domineres landskabet af et net af små åsystemer, som alle løber sammen og bliver til Vejle Å. Dette net af åer findes i et landskab, som domineres af skove og heder, som adskilles af ådale og lavbundsarealer.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Igennem hele området i nord-/sydgående retning løber Hærvejen. Den følger forskellige traceer, som dog alle løber vest om Vejleåens udspring og midt imellem Skjern Å og Gudenåens udspring. I tilknytning til Hærvejen findes en række kulturmiljøer, som er med til at fortælle historien om tidlig transport og handel i Danmark.

Sårbarhed overfor byudvikling

Den bymæssige bebyggelse forekommer i få lidt større og adskilte byer. Landskabet rummer kun få strukturerende modstande og vil nær byerne være sårbar overfor byudvikling, som skaber diffuse og udflydende byer, som potentielt vil vokse sammen.

Især de særlige områder, som er præget af ekstensiv arealanvendelse, er sårbare bl.a. overfor byudvikling.

Landskabet omkring det skitserede motorvejsforløb er særligt sårbart overfor langstrakt og udflydende byudvikling.

Sårbarhed overfor infrastrukturanlæg

Det skitserede infrastrukturanlæg mellem Kolding og Billund gennemskærer to af områdets særlige områder dels Vejleåens udspring dels Hærvejen, som begge er sårbare overfor denne påvirkning

Anbefalinger for byudvikling

Byudvikling i tilknytning til evt. ny motorvej bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlægene undgås.

Anbefalinger for infrastrukturanlæg

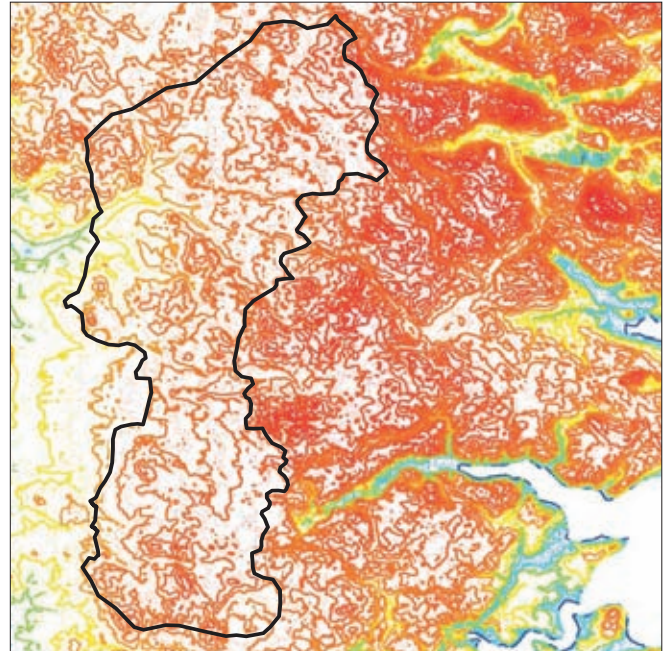
Det skitserede motorvejsforløb fra Kolding til Billund bør føres sydvest om området hvor Vejleåen har sit udspring. Her udgør åer, skove, heder og terræn et sammenhængende landskab uden større tekniske anlæg. Ligeledes bør der tages udstrakte hensyn til Hærvejens forløb.

Landskabsområde 13, Billund – Brande hedeslette og bakkeøer

Landskabsområde 13 omfatter bl.a. Billund og Grindsted.
Randbøl Hede er udpeget som særligt område

Karakteristik

Mindre partier af hedeslette, små bakkeøer og områder med indlandsklitter. Terrænen veksler mellem flader og små- til storbakkede områder og præges af intensive landbrugsarealer, som brydes af store plantagearealer, småskove og små hedearealer. Ådalstrøg gennemskærer området fra øst imod vest. Byerne ligger typisk i overgangen mellem den jævne hedeslette og de mere bakkede partier. For de større byer Billund og Grindsted gælder endvidere at de ligger i tilknytning til en af ådalene.

Særlige områder

I områdets vestlige del ligger Randbøl Hede. Randbøl Hede er et af landets større sammenhængende hedelandskaber og fremstår uforstyrret og rummer kulturhistoriske værdier.

Sårbarhed overfor byudvikling

Områdets mange ådale er sårbare overfor byudvikling i ådalen og på dalsiderne.

Landskabet er sårbart overfor byudvikling, som flyder ud langs det skitserede motorvejsforløb og skaber langstrakte byer, som flyder sammen.

Sårbarhed overfor infrastrukturanlæg

Områdets ådale er sårbare overfor gennemskæring af det skitserede motorvejsforløb mellem Kolding, Billund og Herning.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Det særlige område Randbøl Hede fremstår som et større sammenhængende og uforstyrret landskab, som rummer dels store landskabelige oplevelser dels kulturhistorisk fortælle værdi. Disse forhold gør området særligt sårbart overfor den skitserede motorvejsstrækning.

Anbefalinger for byudvikling

Byudviklingen bør ske tæt omkring de eksisterende byer og inddrage de landskabeligt strukturerende elementer, som hede, plantage og ådal aktivt i byudviklingen.

Byudvikling i tilknytning til nye infrastrukturanlæg, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

Anbefalinger for infrastrukturanlæg

Det skitserede motorvejsforløb mellem Kolding, Billund og Herning vil krydse en række ådale. Hvor de større ådale krydses bør etableres broer, således at ådalenes visuelle sammenhæng på langs bevares.

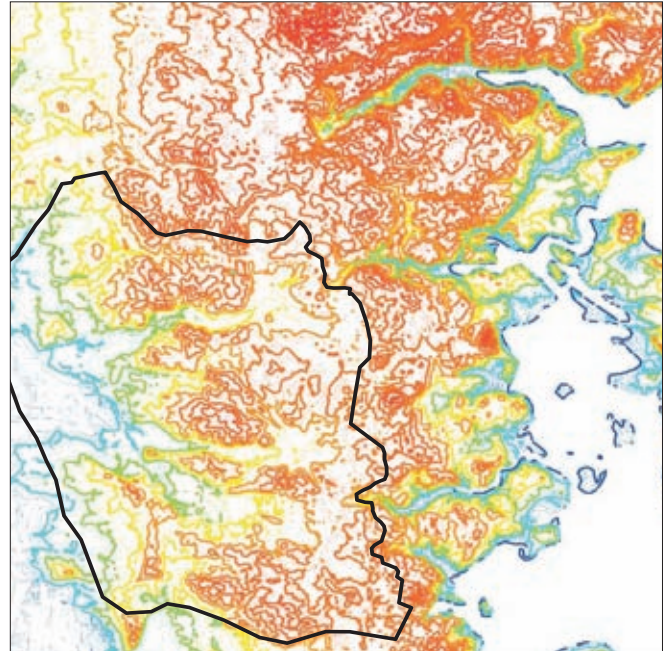
Vejforløbet bør føres udenom Randbøl Hede.

Landskabsområde 14, Vejen – Toftlund hedeslette og bakkeøer

Landskabsområde 14 omfatter bl.a. Vejen, Vojens, Rødding og Gram. Kongeåen er udpeget som særligt område

Karakteristik

Partier af bakkeøer adskilt af mindre hedesletter. Området domineres af store sammenhængende landbrugsarealer og stedvist mindre plantager. Hedesletterne rummer typisk store ådalssystemer mens byerne, som f.eks. Vojens og Rødding, ligger spredt på de højereliggende bakkeøer.

Særlige områder

De øst-/vestgående ådalstrøg ligger som strukturerende elementer i landskabet. Kongeåen bugter sig igennem en bred og flad dalbund der afgrænses af terræn-skrænter som danner overgangen til de omkringliggende bakkeøer. Området domineres af landbrug og ekstensive arealer omkring åen og udgør et større sammenhængende landskabsstrøg med kulturhistorisk fortællerværdi.

Sårbarhed overfor byudvikling

Landskabet domineres af store landbrugsflader. Manglen på opdelende elementer betyder, at større byudlæg rent visuelt vil kunne påvirke store landskabsområder, hvis der bygges i højden.

Landskabet er sårbart overfor byudvikling, som flyder ud langs det eksisterende motorvejsforløb og skaber langstrakte byer, der vokser sammen.

Anbefalinger for byudvikling

Byudvikling bør ske i tilknytning til de eksisterende byer og i moderat højde. Byudvikling i tilknytning til den eksisterende motorvejsstrækning, bør ske i tilknytning til eksisterende byer og struktureres således, at udflydende byvækst langs infrastrukturanlæggene undgås.

Bilag: Opsamling og analyse af Regionplanernes retningslinjer for landskab og kulturmiljø

Indledning

Som en indledende øvelse for landskabsanalysen af Østjylland, har NIRAS Konsulenterne gennemført en opsamling af alle kortlægninger, der er lavet af landskab og kulturmiljø i de 6 relevante amters regionplaner fra 2005. Denne øvelse har til formål at kortlægge den viden og de retningslinjer, der er samlet i regionplanerne.

Generelt

Da der er tale om data for 6 amter med forskellige tilgange og ambitionsniveauer for beskrivelsen af landskab og kulturmiljø, er der betydelig forskel på data. Der er forskel på, hvilke temaer amterne har valgt at beskrive. F.eks. har et amt både udpeget uforstyrrede landskaber og værdifulde landskaber, mens et andet amt alene beskriver det åbne land ud fra beskyttet natur. Beskrivelsen af temaer, der har ens overskrift i flere regionplaner, dækker over forskellige detaljeringsgrader og forskellige konsekvenser i retningslinjerne.

Ved gennemgangen af retningslinjerne er udpegningerne struktureret og fordelt i 6 temaer hvoraf 2 er om landskab og 4 om kulturhistorie.

1 Værdifulde landskaber

Generelt er store dele af Østjylland udpeget som værdifuldt landskab. Det er vanskeligt at gennemskue kriterierne for udpegningerne, og det gør det svært at forholde udpegningerne til hinanden. Ved grænserne mellem amterne er der flere tilfælde af udpegninger der forsætter over den administrative grænse, hvilket tyder på, at udpegningerne er på nogenlunde samme niveau. Det kan dog ikke dokumenteres.

Fyns Amt har som det eneste amt udpeget sammenhængende landskaber. Retningslinjerne for de sammenhængende landskaber ligner retningslinjerne for værdifulde landskaber, men kriterierne for udpegnings af sammenhængende landskaber er anderledes end værdifulde landskaber.

2 Uforstyrrede landskaber

I de 4 sydlige amter er der udpeget uforstyrrede landskaber, i Fyns Amt ligger udpegningerne uden for analyse området. Det ser umiddelbart ud til, at der er anvendt de samme kriterier for udpegningerne, dog er der lokale forskelle på hvilke anlæg der forstyrrer eller hvor meget.

3 Hærvejen og israndslinjer

Landskabet i Østjylland er skabt af standsningen af isens fremrykning under de sidst istider. Det er udgangspunktet for stort set alle landskabelige situationer i Østjylland. Et helt særligt kulturhistorisk element i området er Hærvejen. Den forløber gennem hele områdets vestlige del, langs med israndslinjen. Hærvejen står, sammen med tilknyttede kulturmiljøer, for hovedparten af udpegningerne af kulturhistorie i området.

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

4 Hovedgårde og landsbyejerlaug

Udpegninger af hovedgårde og landsbyejerlaug er betydelig. Der er langt flere udpegninger nord for Vejle ådal, end der er syd for Vejle ådal. Det kunne forklares med forskelle i kriterier eller vægtning af betydning af hovedgårde, men udpegningerne er blevet holdt op i mod ældre publikationer om Danske slotte og herregårde. Disse udpegninger bekræfter at der er langt flere hovedgårde i regionens nordlige halvdel. Ved denne sammenligning har det også vist sig, at enkelte hovedgårde ikke fremgår af de kulturhistoriske udpegninger. Disse hovedgårde fremgår som kvadratiske markering på kort 4.

5 Kystkultur omkring Lillebælt

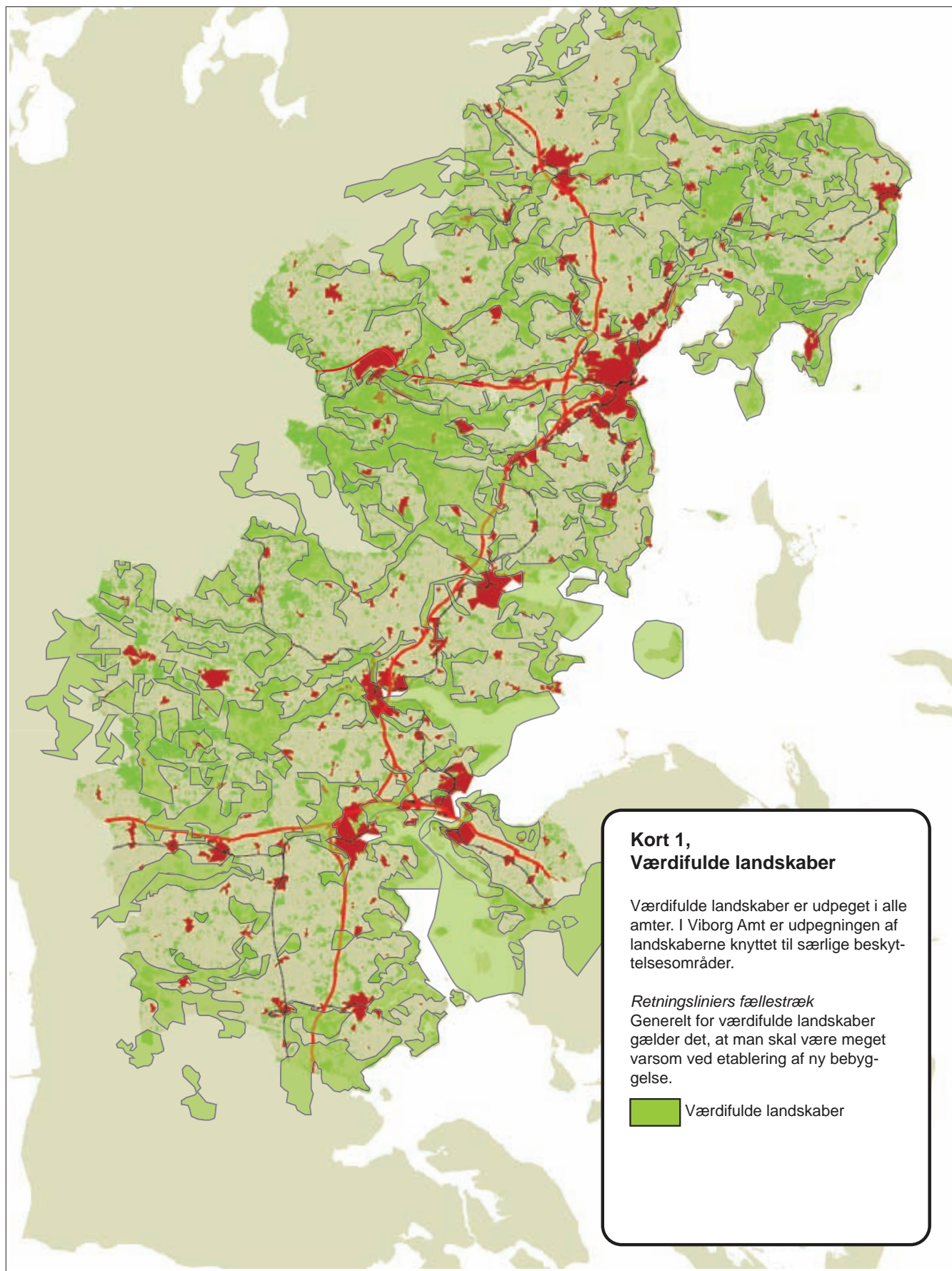
Omkring Lillebælt er der en betydelig fortætning af kystkulturhistorie. Det knytter sig til områdets historie som overfartssted mellem Fyn og Jylland, men det kan også være en konsekvens af forskellig vægtning af betydning i mellem amterne langs østkysten af Jylland. En umiddelbar vurdering er, at en tilsvarende høj vægtning i Århus, Sønderjylland og Fyns amter ville føre til flere udpegninger.

6 Ådale

Udpegningerne i forbindelse med ådale er fundet ud fra to kriterier. De er at det er kulturhistoriske udpegninger der geografisk knytter sig til ådalene og at det er kulturhistoriske udpegninger der funktionelt (f.eks. vandmøller) knytter sig til ådalene. Udpegningerne er detaljerede og er enkelte tilfælde blot en enkel bygning eller et bygningskompleks.

Hvad er ikke med?

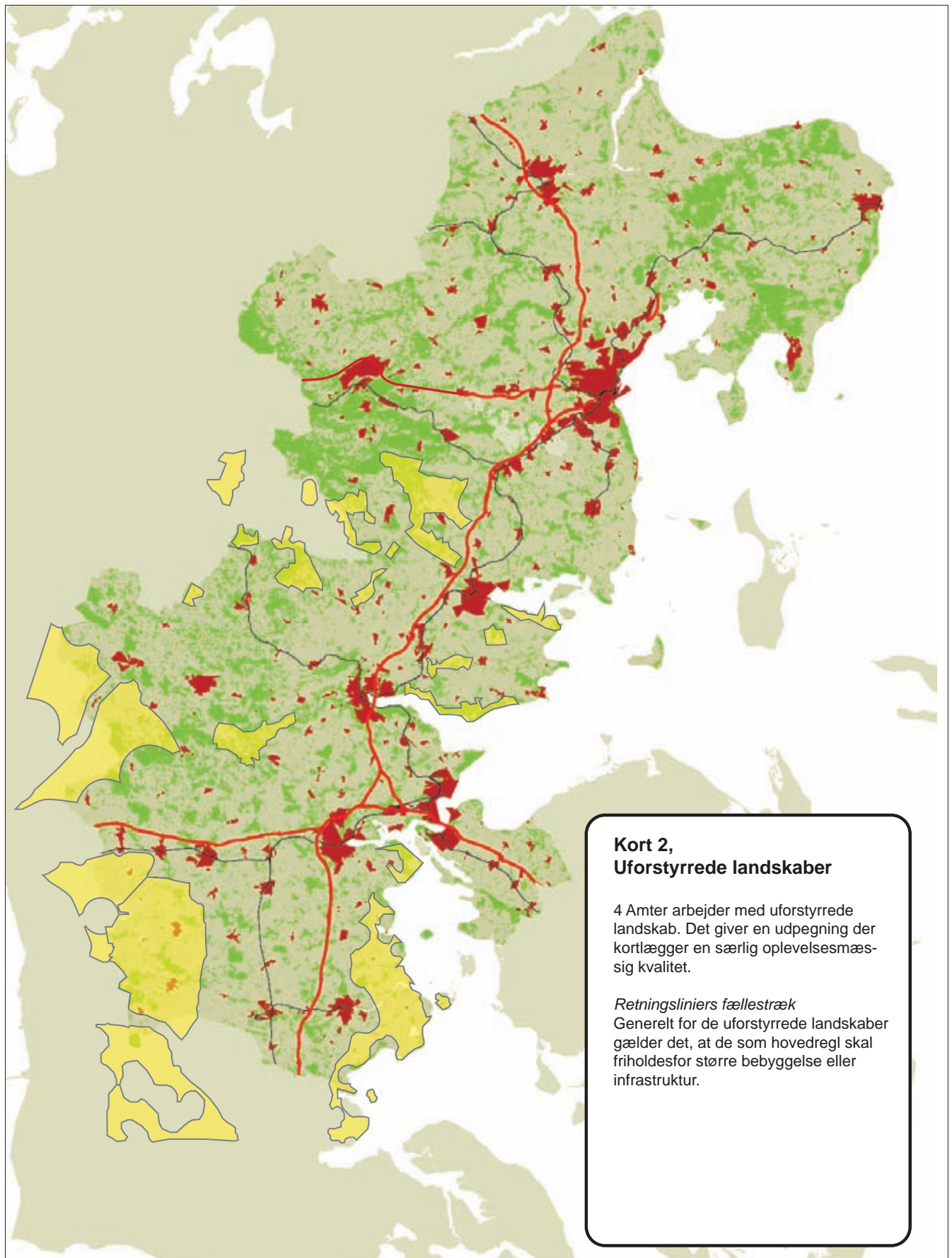
Nyere tids kulturhistorie er kun med i det omfang det knytter sig til andre temaer. Nyere tids kulturhistorie ligger spredt i landskabet som spots og traceer, og er ikke landskab afhængige eller påvirkende i den store skala.

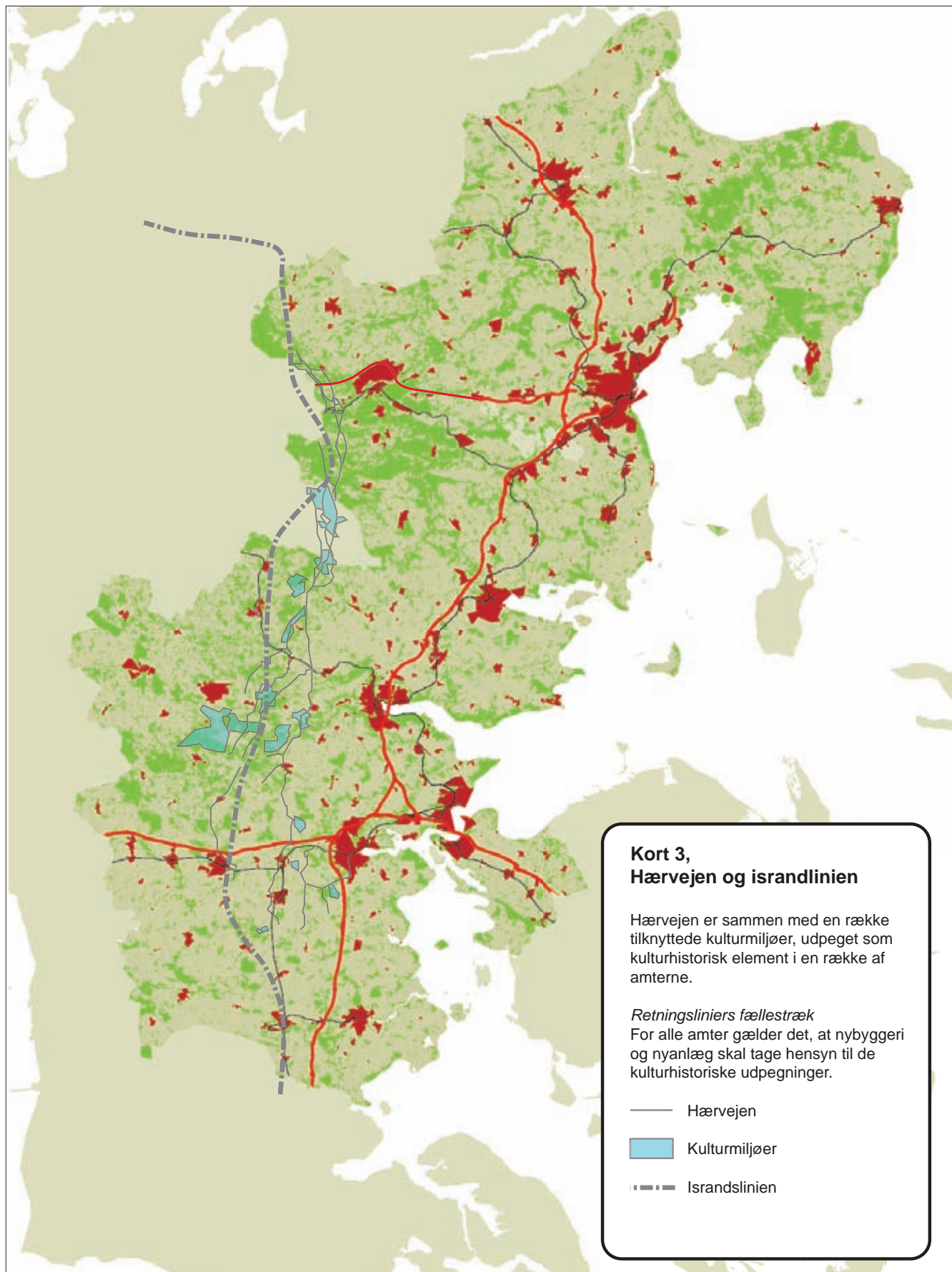

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

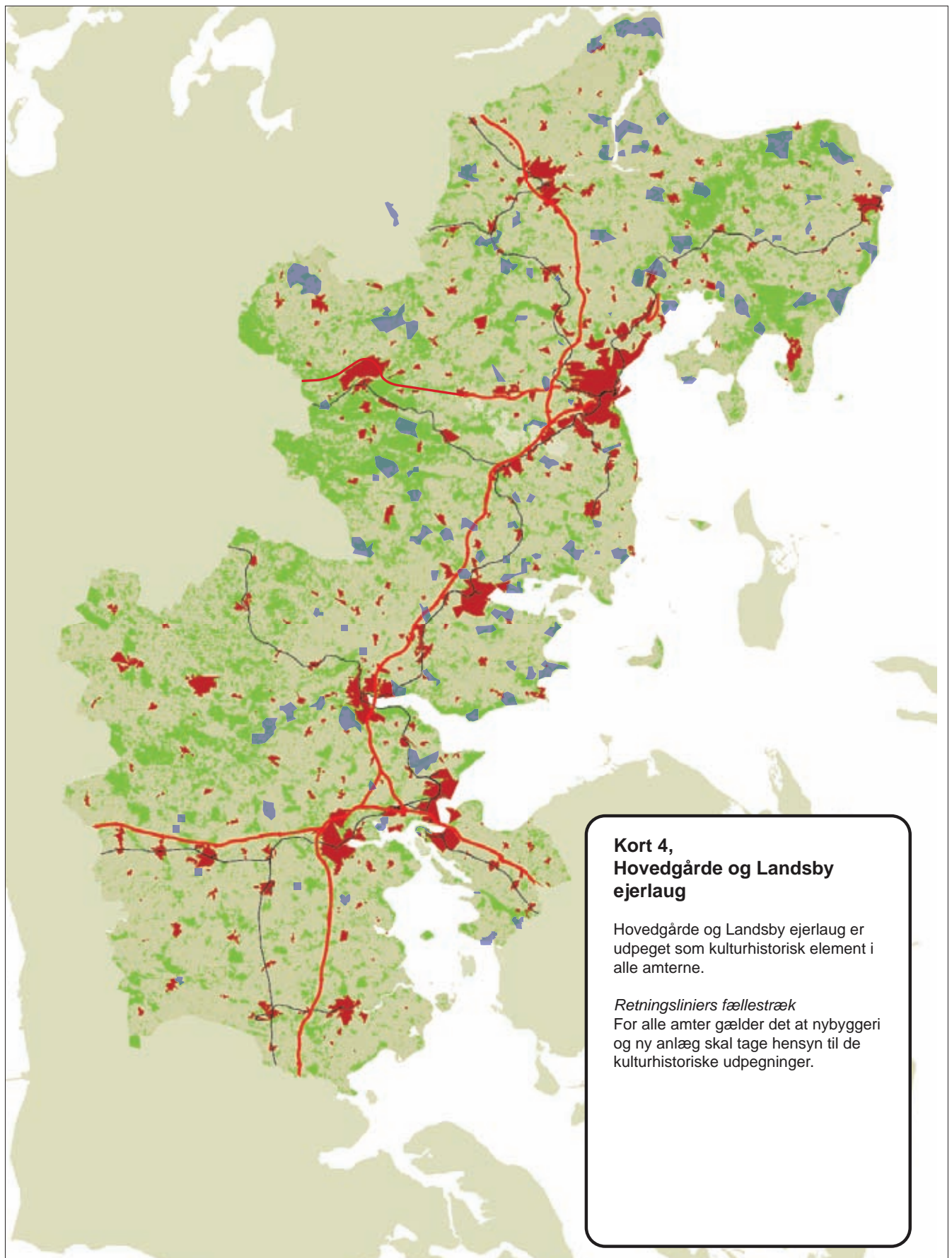

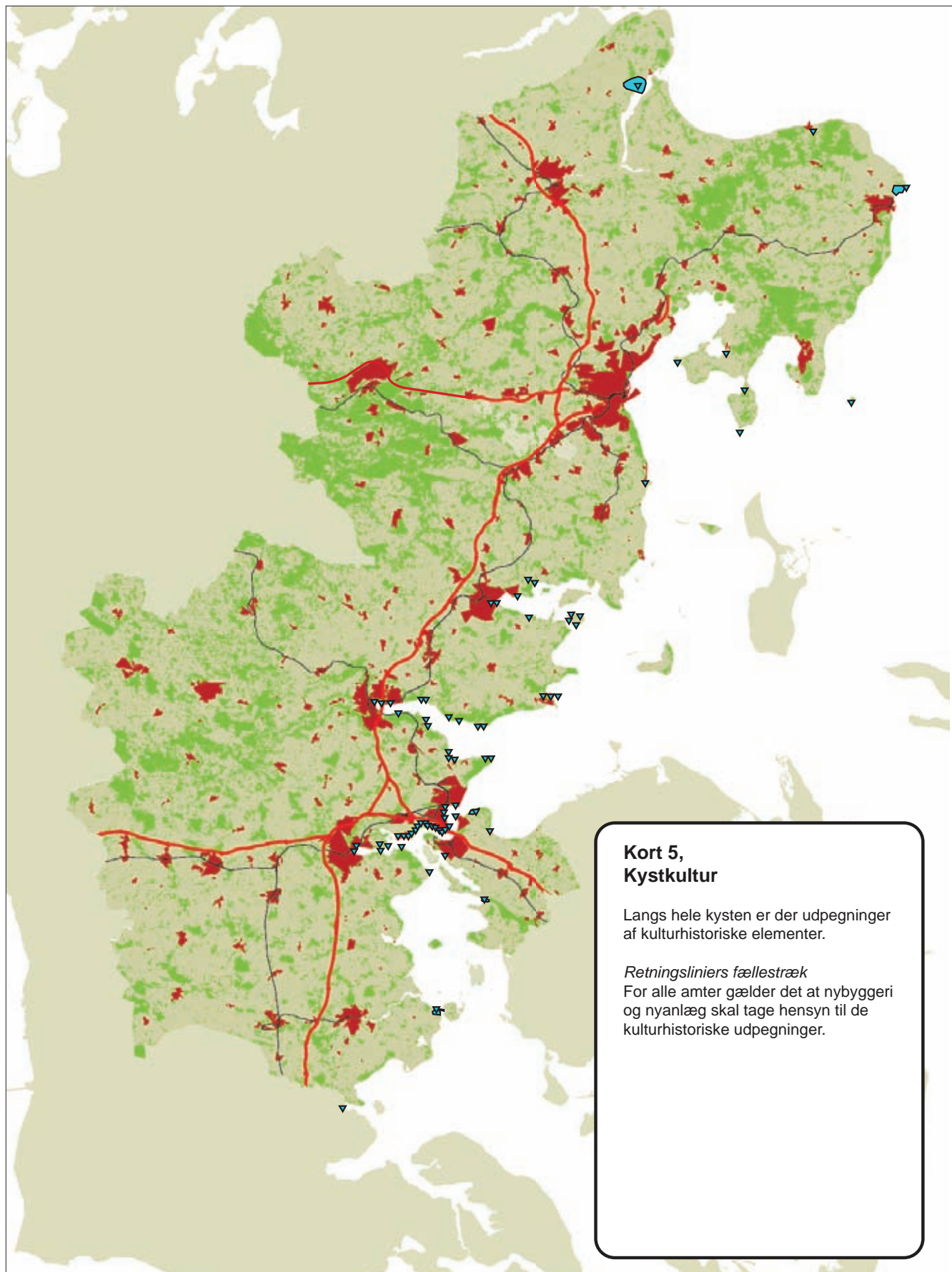

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

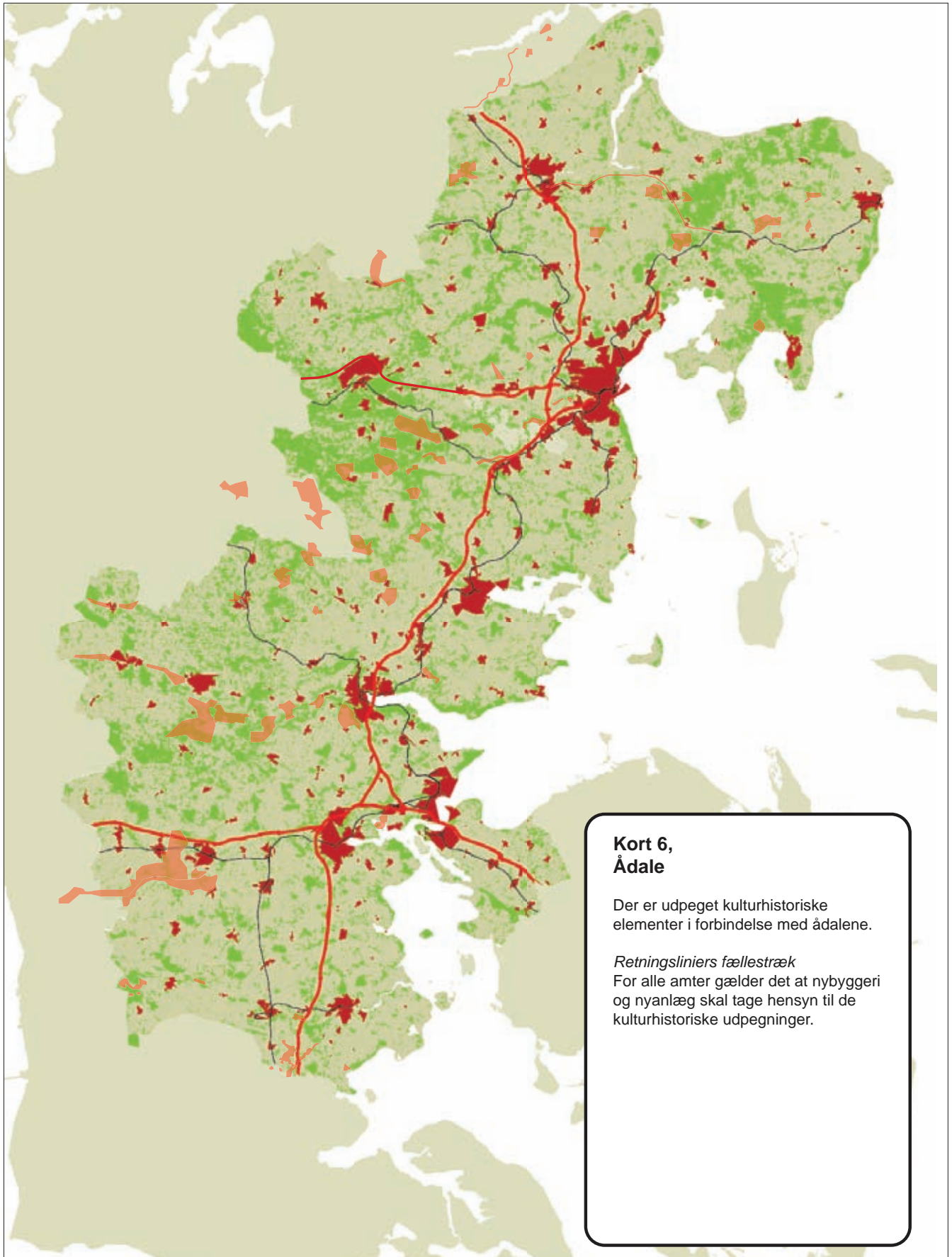

Landskabsforhold i Østjylland

- bidrag til samarbejdsprojektet om Byudvikling i Østjylland

Samarbejdet om byudvikling i Østjylland består af følgende deltagere:

Billund Kommune
Favrskov Kommune
Fredericia kommune
Haderslev Kommune
Hedensted Kommune
Horsens Kommune
Kolding Kommune
Middelfart Kommune
Norddjurs Kommune
Odder Kommune
Randers Kommune
Silkeborg kommune
Skanderborg Kommune
Syddjurs Kommune
Vejen Kommune
Vejle Kommune
Århus Kommune

samt
Vejdirektoratet
Trafikstyrelsen
Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Miljøministeriet
By- og Landskabsstyrelsen,
Haraldsgade 53
2100 København Ø

Telefon 72 54 47 00
blst@blst.dk
www.blst.dk

